

। अहम् ।

चित्रमादित्यनृपालप्रतियोधनेन वादिवृ दारकवृ दवारणपञ्चाननेन
कमनीयतमकवितालतालतालकल्पेन तुलनातीतकल्पना-
शिल्पगिल्पिशेखरेण सूरिशेखरेण भगवता
श्रीसिद्धसेनदिवाकरेण प्रणीता—

द्वात्रिंशद् द्वात्रिंशिकाः ।

[प्रथमा द्वात्रिंशिका]

तपोगच्छाधिपति शासनसम्राट्-सर्वतश्चस्वतश्च-जगद्गुम्भीविनय-
नेमिमूरीश्वरपट्टालङ्कारेण व्याकरणराचस्पति शास्त्रप्रिशासद्-कविरत्नेति-
पदालङ्कृतेन विनयलावण्यसूरिणा विरचिता—

किरणाचली नाम विवृति -

यज्जाने भाति विश्व करतलपलवद् योमिमियत्स्वरूपे,

ध्येय धार्णी यदीया विलसन्ति भुवने तत्त्वमात्रऽप्यवाप्या ।

कामशोधादिवर्गो प्रियमुपगतो यत्र य पूनयन्ति

पूज्या अन्ये तमीने विनवरमरं बधमान धरेण्यम् ॥ १ ॥—स्रग्धरा

वाग्धी यत्र नयाऽमलगमकृत्ताऽनस्पतकैःप्रगल्भा,

म्याद्वादोद्गारदम्भा जयति बुधवरेर्भावितार्थाऽनवधा ।

त मध्य मिद्धसन विमलमनिगुर्ग कल्पनाशिल्पिसुम्प,

नम्यस्तुल्यालिदक्ष सततमभिनये मानरोऽभीष्टसिद्धौ ॥ २ ॥—स्रग्धरा

यस्य व्यावृत्तिगाद्यचरणकला हत्या समुत्तृम्भते

शास्त्रार्थ प्रातवादिपुष्किलन विद्योतन सर्वत ।

म्यायाचर्यविचारणाऽपि विमला यस्य क्रियासु स्थिता,

भक्त्या तं प्रणमामि हृत्कमलम धीनमिसुरं गुहम् ॥ ३ ॥—गार्ङ्ग

ॐ धीमहि इत्येतन्मुनिविरचिता गृह्यतया प्रथमा ?

एतद् व्याख्यायुक्तमो विगटितधियज शक्तिरिक्तोक्तिपुत्र ? ।

सत्यप्येव विदुष्यन् स्तुतिरतिमिमकां गुरिगाव्यनामा

न स्याद्दासां बुधानां नदनुगृह्यते यद् यथागति वामि ॥३॥-मध्या

प्रतिप्येवं गुरीगाव्य इत्यत्र कृतीकर्मणि ।

विवृती किरगाव्ययां, महायास्तु गुरा कृता ॥ १ ॥

धीमान् भगवान् धामान् मिदमनन्त्याकर एकविंशतिभरी द्वात्रिंशिका
विधीयुन्मन्तर्गतां प्रथमां द्वात्रिंशिकामारभमानो विगटितनायाय निष्ठाकर
परम्पराप्रतिपालनाय च त्रिभि श्लोकैश्चरमर्षीपदुरप्रगामपूर्वकं तन्मुक्ति
प्रतिज्ञातीति—

स्वयम्भुव भूतमहम्बनेत्र

मनेरुमेराक्षरभारलिङ्गम् ।

अव्यक्तमव्याहृतविश्वलोक

मनादिमध्यान्तमपुण्यपापम् ॥ १ ॥ [उपजाति]

ममन्तसराक्षगुण निरक्ष,

स्वयम्प्रभ सर्वगतारभामम् ।

अतीतसग्न्यानमनन्तरूप

मचिन्त्यमाहात्म्यमलोकलोकम् ॥ २ ॥ [उपद्रवमा]

दुहेतुत्तरोपरतप्रपञ्च

मद्भारशुद्धाप्रतिवादवादम् ।

प्रणम्य स्रद्धागुनरर्धमान,

स्तोप्ये यतान्द्र जिनरर्धमानम् ॥ ३ ॥

[उपजाति । प्रभिविशेषकम्]

स्वयम्भुवमिति स्वय भवतीति स्वयम्भुव स्वयम्भुवम् एतदिति स्वय

१ अद्युनापुत्रभ्यमानकविशक्तिद्वात्रिंशिकापेक्षत्यमभिधानम् ।

मायावच्छिन्नप्रथमपाञ्च करणावच्छिन्नचैतन्यसक्त्याजैहदजहदुभयया बुद्धचैत
न्यप्रतिपादकत्ववत् स्वयम्भूशब्दस्य भौम्यलक्षणनित्यत्वप्रतिपादकत्वम्, अतएव

‘ स्वयम्भुरेव भगवान्, यदो गीतस्त्वया पुरा ।

गिराद्या ऋषिपर्यन्ता स्तौराऽस्य न कारका ॥ ३ ॥” []

इत्यत्र वदस्य नित्यत्वावगतय स्वयम्भुशब्द प्रयुक्त, जिनवधमानभ्योपयोग
लक्षणात्ममान्यरूपेण नित्यत्वमपि वैशिष्ट्यायेदक, धनिकप्रिज्ञानसन्तानस्वरूप
भुगततनयाभ्युपगतात्मस्वरूपतो ध्यायत्तवत्त्वान्, उक्त च ध्यायित्वयोपाध्यायै
महावीरस्तवप्रकरण—

“आत्मा तु तादृगपि मुख्यतमाऽस्मि नित्य-

सद्भावतोऽव्ययनया गगनादिवत् त ।

विभाग्रमेव तु निरवयवनाशि तत्र,

क श्रद्धपातु पति चेतयते सचेता ॥ ४ ॥ इति,

अनेन च पराभ्युपगतलोकपितामहमहेश्वरस्वयम्भूशब्दप्रतिपाद्यत्वेन महा
मेदोऽस्य कथापिता भवति, तथा चेश्वरात्वन पितामह चिन्तयता पौराणिका
नामप्ययमुपास्य इति स्वययत् यद्वा तु-सर्वोत्पत्तिगामि, यद् अयम्-इष्टपञ्चनक
पुण्यकर्म तीवङ्करनामकर्मनि यावत्, तद् स्वयम्, तत् भवत-प्राप्तिर्नाति
स्वयम्भूत् तथा तीवङ्करमित्यथ ‘ भूट प्राप्ति गिह्’ [सिद्ध० ३ ४ १९]
इति वचनात् प्रासावपि भूधायुर्धतने पृथोदरादित्वात्मागमश्च; यद्वा स्वयम्-
आत्मैव, परोपदानस्य निरपेक्षतयेत्यथ, भवति-अवगततव सम्पद्यत इति
स्वयम्भू, स्वयसम्बुद्ध इत्यथ त तथा ।

पुन कथम्भूतम् ? भूतसहस्रनेत्रमिति-भूतपु-प्राणिपु, महस्रनेत्र इव-
स्वलोकाधिप इन्द्र इवति भूतसहस्रनेत्र, तम् यथा सहस्रनेत्र इन्द्र ऐश्वर्य
शालित्वेन प्राग्दिगधिपतिव्यन च प्राणिभिरपाशा भवति तथा न्यमपि भगवान् ।
एकदिक्पालाभेदाध्यासेन सप्तदिक्पालाभेदाध्यामाऽस्मिन्नभिव्यज्यते, अथवा
भूताना-प्राणिनां सहस्र भूतसहस्र तस्य नेत्र-नयनमिव, यथा नेत्रेण पुराऽवस्थित
यस्तु स्पष्टमवगच्छन्ति लोकास्त्रधा हितमिदमहित चेदमित्येव विभज्य स्पष्टमद
गच्छति भगवदुपदिष्टागमेनत्यागमद्वाराऽखिलहिताहितमागप्रकाशत्वेन जिनवधे

०५ भवति भूतसहस्रनेत्ररूपत्वम् यद्वा भूतानि-पूर्व जातानि, सहस्र

नेत्राणि यस्य स भूतसदृशनेत्रम्, अनादौ समारे भगवानपि स्वर्लोकाधिपति-
रिन्द्रो बभूवेति अनेन यद् यद् विभूतिमत् सत्त्वं लोकेऽवलोक्यते तत्सद्रूपेण
नादौ समारे जात एव भगवानिति तत्सद्रूपेणापि स्तुत्योऽयमिति व्यज्यते अथवा
भूत-प्रथमं जात, सदृशनेत्र-इन्द्रो यस्य स भूतसदृशनेत्रम्, 'उपेन्द्र
इन्द्रावरज' इति कोशादिद्वयं कनिष्ठभ्रात्रोपेन्द्रो विष्णुमद्रूपोऽयमिति ये
विष्णुमीश्वरबुद्धोपासते वैष्णवान्नेषामप्युपास्योऽयमिति व्यज्यते यद्वा भूत
सदृशस्य-प्राणिपदस्य नेत्रं यस्मिन् स भूतसदृशनेत्रम्, सदृशेषुपलक्षणं
सम्भवत्सद्भूतानामत्रस्य, तेन सवपा प्राणिनां यस्मिन्नाह्वयदृष्टिं सजाता, यं
सर्वेऽपि प्राणिन आसृश्वन् पश्यन्तीति यावत्, एतावता सवपास्योऽयमिति
व्यज्यते यद्वा भैरवो भूतनाथश्च' इत्याद्यवचनाद् भूतनाथ शिवमित्यय,
एतेन शवानामप्ययमुपास्य इति व्यज्यते ।

पुन किम्भूतम्? अन्वयमिति-एकस्य सत उत्पाद-व्यपारनेकरूपता-
मन्तरेण नोपपद्येते न च तावन्तरेणोत्पाद-व्यय ध्याम्यलक्षणं सत्त्वं सम्भवतीति
पयाथार्थिकनयन पर्यायरूपत्वमेव वस्तुन इति पर्यायाणामनेकत्वाद्नेकरूपम्,
प्रकृतं गुण-गुणिनो कथञ्चिदनेदात् केवलज्ञानं दानं चारित्र्यैतद्गुणत्रयात्मकत्वे
नानेकम्, तथा घम धर्मिणो कथञ्चिदादात्मसम्बन्धस्याभ्युपगमेनानन्तस्व-पर
पयाथा मरुधर्मात्मकत्वेनानेकम्, एतेन साक्षात् परम्परया वा स्वमन्वधिन्व पर
रूपान्यां समस्तमेव विश्वं व्याप्नोत्यसौ विपयनया केवलज्ञानादिरूपेण चेति
-यापकत्वाद् यदि हरिर्विष्णुरिति गीयते तदाऽयमपि विष्णु, द्वावतारादि
शाक्तिरनानेकरूपत्वाद् यद्युपास्यो विष्णुमद्रूपमर्षदैवानेकरूपत्वात् कथं नायमु
पास्य इति व्यज्यते । पर्यायदृष्टोत्पाद-यथाभाजनत्वेन यथाऽनेकत्वमस्य तथा
द्रव्यार्थिकदृष्ट्या धौत्यभाजनत्वेनैकत्वमप्यस्येत्याह—

एकाभरमात्रलिङ्गमिति-एक-अनेकानुगत अक्षर-अविनाशी, यो
भाव-सामान्यात्मा तिर्यकसामान्यरूप ऊर्ध्वतासामान्यरूपश्च, तदात्मना लिङ्गत्वे
जायते इत्येकाक्षरभावलिङ्गम्, तिर्यकसामान्यं च विभिन्नदशावस्थितानेक
व्यक्त्यनुगतसमानाकारपरिणामस्वरूपम्, ऊर्ध्वतासामान्यं च पूर्वापरपर्यायानु
स्यूत द्रव्यम् प्रकृते आत्मत्वलक्षणतिथकमामान्येनात्मस्वरूपतया पूर्वापरतदीय
पयायानुस्यूतजिनवधमानात्मकद्रव्येण व्यक्तिरूपतया च आत्मैवायं स एवायं

त्रिनवर्धमान' इत्येवं ज्ञापयति इति, अनेकम् इत्यनेनान्यथा व्यावृत्तम्बहूपत्वन
 त्रिशयरूपत्वम् 'एकाक्षरमात्रिदम्' इत्यनेनानुवृत्तम्बहूपत्वेन सामान्यरूप
 मित्येव सामान्य विशेषोभयस्वरूपस्य तन्निमित्तं चैकानकम्बहूपत्वं त्रिनवधमान
 स्योपदेशयता सरय निरुद्धितम्, सामान्यस्वरूपत्वमनुगतबुद्धिविषयत्वेन विनाप
 स्वरूपव व्यावृत्तिबुद्धिविषयत्वेन भवति एव वस्तुनो न एतन्निरिक्तसामान्य
 विनापलक्षणपदाथमम्भवात्, तथाऽभ्युपगमस्य 'धर्मिकद्वयनातो घमइत्यना
 छधीयसी' इति न्यायेन वस्तु-येव सामान्यत्व विनापत्वोभयकद्वयनेन पराह
 त्वात्, तदुक्तम्—

'स्यतोऽनुवृत्तिं व्यतिवृत्तिभाचो, भाया न भायान्तरनेपरया ।

परात्मतत्त्वाद्दत्तात्मतत्त्वाद्, द्वयं वदन्तोऽकुण्डला स्वलन्ति ॥ ५ ॥

-[अन्ययोगस्यउच्छेदद्वारिप्रशिका] इति

"अनेकमेकात्मकमेव तत्रमनोऽयथा सत्त्वमसूपपादम् ।

तन्नित्यमेवैकमनित्यमयदिति स्वदाज्ञाद्विपता प्रलापा ॥१॥" [अ-य० द्वा०]

इति च अथवा एकाक्षरस्य भाव-परिणाम एकाक्षरत्व यत्र स एकाक्षरभाव,
 अकारा ऽकारा ऽऽकारोकारमकाररूपाण्यनेकान्यभराणि ओंकाराक्षररूपेण परि
 णमन्ते, एकाक्षरता घोषयानि ओंकारे इति एकाक्षरभाव ओङ्कार, स एव
 प्रतिपादकत्वेन लिङ्ग-चिह्न यस्य स एकाक्षरभावलिङ्ग, तम्, 'अद्, सिद्ध,
 आघाय, उपाध्याय मुनि' इति पञ्च परमेष्ठिन पदैकदेने पदसमुदायो
 पचारात् तत्राद्यस्यादिगतोऽकारो वाचक, द्वितीयस्यादारीरिण सिद्धस्यादि
 गतोऽकारो वाचक तृतीयस्यादिगत अकारो वाचक चतुर्थस्यादिगत उकारो
 वाचक, पञ्चमस्यादिगता मकारा वाचक, 'अ+अ+आ+उ+म्' इति पञ्चानां
 मेहनेन निष्पन्न ओङ्कार पञ्चपरमेष्ठिनाद्यकत्वम् तथा च पञ्चपरमेष्ठिनाद्य
 कोङ्कारप्रतिपाद्यत्व पञ्चपरमेष्ठ्यन्तगतस्य परमात्मनो त्रिनवधमानस्य सुतरां
 घटते अथवा एकाक्षरम्-ओङ्कारम्बहूप यस्य भावम्बहूपानपादकत्वेन
 भावलिङ्ग स एकाक्षरभावलिङ्ग तम्, त्रिनवधमाना हि नाम-स्थापना ब्रह्म
 भावमेदेन चतुर्णां, तत्र यस्य कस्यचित् त्रिनवधमान इति नाम त्रियत
 स नामत्रिनवधमान, त्रिनवधमानस्य प्रतिकृति सद्भूताऽसद्भूता या स्थाप्यते
 सा स्थापनानिनवधमान, योऽसौ जीवो त्रिनवधमानस्वरूपेणोत्तरकाल परिण

मिष्यति स द्रव्यनिवधमान, यश्च जिनवधमानो घानिज्ञानावरणीयातिकर्म
चतुष्टय सत्रयोन्मूल्याऽघानिकर्मचतुष्टयमुपभोगेन क्षपयितुं तीयादित्रिया कुर्वन्नाम्ने
स भावजिनवधमान, तस्य प्रतिपादक ओङ्कार इति, एतेनाकारोकार
मकारा रोगोगुणानियुक्तानां ब्रह्म त्रिष्णु-रदाणां प्रतिपादका, तस्य त्रिष्णुत्वमूर्तिश्चो
ङ्कारस्तुरीयस्य त्रिगुणस्य सदाशिवस्य प्रतिपादकः, तं सदाशिवं शैवा ईश्वरबुद्धयो
पामत, निरिदोषितलिङ्गस्वरूपतया च लोकं प्रतिबुद्धत्वाद्ब्रह्मादेवमयाभूत एव
पूज्यते अतो जिनवधमानोऽपि विशिष्टलिङ्गस्वरूपतयोपवर्णितो विशिष्टस्य गुणेन
सह कथञ्चिदनेनाप्युद्बलिङ्गस्वरूपो पीति शैवानामप्युपास्य इति यज्यते ।

पुन कीदृशम्? अयत्तम् अस्मदादिप्रत्यक्षागोचरम् तेन स्वसदेदनप्रत्यक्ष
सत्त्वप्रत्यक्षविषयत्वेऽपि न क्षति अस्मदादिप्रत्यक्षाविषयत्वं परमाण्वादि
साधारणत्वेऽपि स्वयम्भूत्वादिगुणमहकृतस्य तस्योपास्यत्वप्रयोजकोत्कृष्टविशिषा
धायकत्वं सम्भवति अस्मदादिप्रत्यक्षागोचरगुणविशेषत्वं वाऽयत्तम् तस्य
च परमाण्वाद्यगतस्वेनोत्कृष्टविशिषाधायकत्वं सम्भवति यथा परमाण्वादीनाम
स्मदादिप्रत्यक्षागोचरत्वेऽपि धर्माऽधमयोरवाट्टत्वं तथेदमपि जिनवधमानस्यै
यति, प्राकृतिकवैकृतिकादिबन्धेषु येऽव्यक्तं प्रधानमुपासन् तथा प्राकृतिको बन्ध
इति साङ्ख्या आमनन्ति, अव्यक्त-प्रधानमीश्वरबुद्ध्या चिन्तयतां दशमन्वन्तर
समय यावद् विगतम्बरस्थनावस्थानम्

“दशमन्वन्तरागाहं निष्टस्यव्यक्तचित्तका ।

बौद्धा दशसहस्राणि सहस्रत्वाभिमानिका ॥ ७ ॥” []

इति ध्वनान्, बुद्धाहङ्कारादयः प्रकृत्यैकीभवन्ति-आविर्भवन्तीति ध्वन
शब्दप्रतिपाद्या, प्रकृतिस्तु मूलकारणं न कुतश्चित् प्रागुर्भवतीत्यस्य च शब्दप्रति
पाद्या, तदुपासकानां प्राकृतिको बन्धो भवति, अव्यक्तं जिनवधमानमुपासतां
पुनमुक्तिरेवाधिरेण सम्पद्यत इति तमेवाश्रयतु अव्यक्तचिन्तका इति ध्ययने ।

पुन कीदृशम्? अत्र्याहृतविश्वलोकात्मिति-न व्याहन्यते-आवरणेन
विच्छिद्यत इति अत्र्याहृत, विश्वलोक-समप्रलोक, निखिलपदाय इति यावत्,
अत्र्याहृतो विश्वलोको यस्य सोऽत्र्याहृतविश्वलोकात्ममत्र्याहृतविश्वलोकम्, कर्मा
परणरहितत्वेन सकल्पदायकम् अथवा शरीरसम्बन्धलक्षणोर्ध्वगमनस्वभाव
व्याघातकाभावाद् अत्र्याहृत-अप्रतिबद्धोर्ध्वगमनस्वभावोद्देश्यभूत, विश्व
लोक-सम्पन्नधर्मात्मिकायाऽस्मिन्निखिलपदाय इति अत्र्याहृतविश्व

लोकस्ममव्याद्वतविश्वनेकम्, मुक्तिधामोपगतमित्यथ, सर्वज्ञतया मुक्ततया वा ये ईश्वरमुपासते तेषामप्ययमुपास्य इति व्ययते ।

पुन किम्भूतम्? अनादिमध्यान्तम् आदिश्च मध्यं चान्तश्च आदि मध्यान्ता, न विद्यन्ते आदि मध्यान्ता यस्य सोऽनादिमध्यान्तस्त्वम्, द्रव्याधिक्येनयेनदम्, जिनबधमानस्य परमात्मन उपयोगस्वरूपेण सर्वदावस्थायिनोऽनादि मध्यान्तत्व घटते यो हि उत्पद्यते विनश्यति च तस्य य उत्पत्तिकाल स आदि, यश्च स्थितिकाल स मध्यम यश्च विनाशकाल सोऽन्त इति सर्वदाऽवस्थितिकालश्च नादिमध्यान्तकालो भवति, भूत स्कन्ध शाखा प्रशाखादिस्वरूपेणावस्थितस्य उक्षादेरवयविनो दत्त आदिमध्यान्तयस्या भवति यतो मूलं तस्याऽऽ, स्कन्धो मध्य, शाखा प्रशाखादिक चान्त इति, निरवयवस्य त्वलण्डस्य परमात्मनो न दशतोऽपि तद्व्ययस्येति भवति तथावैलक्षण्यमुक्तयोऽधायकम्, अनेन चानादि मध्यान्त निगुण प्रज्ञोपासता धदानिनामप्युपास्यत्वमस्येति व्ययते ।

पुन किम्भूतम्? अपुण्यपाप पुण्य च पाप च पुण्यपापे, न विद्येते पुण्य पापे यस्य सोऽपुण्यपापम्, पुण्य पापरहितमित्यथ, पुण्यपापरहितत्वस्य घट पटादिजडपदाथगतस्य नोपास्यत्प्रयोजकत्वमत्त पुण्य पापरहितत्वमत्त्वमनेन विवक्षितमित्त बोध्यम् । तृतीयपादस्य स्वादिद्रवज्जा यदि तौ ज गो ग " इति लक्षणलक्षितवादिद्रवज्जात्वम् प्रथम द्वितीय चतुर्थपादानां तु "उपेद्रवज्जा प्रथमे लघौ मा इति लक्षणलक्षितत्वात्पुद्रवज्जात्वम्, उभयमिलनेन निष्पन्नत्वात्पुनातिवृत्तमिदम् ॥ १ ॥

पुन किम्भूतम्? समतसर्वाक्षगुण समतात्-मर्वप्रकारत, सवपाम्, भक्षणाम्-आत्मनाम्, गुणा ज्ञानादयो यत्र स समतमवाक्षगुणस्त्वम्, यद्यपि यस्य कस्याप्येकस्यात्मन एकाऽपि गुण एवनापि प्रकारेण कथञ्चित्तादात्म्यलक्षणा विषयभावसम्बन्धेन नान्यात्मनि वर्त्तते इति सर्वप्रकारेण सवात्मसम्बन्धिगुण वत्त्वलक्षणममन्तसर्वाक्षगुणत्वं जिनबधमानस्य न सम्भवति तथापि मतिज्ञानादयो ज्ञानादिभेदा नात्मनो गुणा सहभाविनो गुणा, क्रमभाविन पर्याया " [] इति सूत्रबलात् सहभाविन एव गुणत्वेन क्रमभाविनां मतिज्ञानादाना गुणत्वाभावात् किन्तु निर्विगणिता ज्ञानादय एव गुणा, जैनमते स्वतोऽनुवृत्तिस्वभावा ज्ञानादय एव सामान्यमिति तद्रूपेण सर्वेषामात्मना गुणा

जिनवर्धमाने वृत्त इति ज्ञानादीनां सहभाषित्वनिवचनानां च प्रकारान्तरैः सर्वैरपि कमावरणविगमद्वारा जिनैः ज्ञानादयः सन्ति, तच्च प्रकारात् सर्वत्रिपयावभासनादयः पयः न तु मतिज्ञानाद्वादय इति यदि च मामान्यरूपेणाद्यात्मगुणानां तत्र सदभावोऽपि विशेषरूपेण स्वतोऽव्यावृत्तिरभ्युपगम्य न सदभावः, सोऽपि च गुणेषु सर्वदाऽवतिष्ठमानः सहभाषित्वनिवचन एवेति विभाव्यत तदा सवात्मवृत्तिगुणवृत्तिमामाद्यात्मगुणानां सर्वप्रकारेण सहभाषित्वप्रयोजकनाधारत्वमेव समन्तसर्वांशगुणत्वम् तच्च जिनैः समन्तान् अथवा समन्तत्र सर्वे ज्ञानगुणा यस्य स समन्तसर्वांशगुणत्वम्, तथा च जिनवर्धमानस्यैवात्मनः सर्वज्ञानादयो गुणा भवन्तः सन्त समन्ताजिनवर्धमाने वृत्त इति समन्तसर्वांशगुणत्वमुपपद्यते अस्मादाद्यात्मना सर्वाश्वगुणा भवन्तः सन्त इति भवत्यतदुक्तत्वे निमित्तत्वाद्वास्तव्यत्वप्रयोजकमिति ।

पुनः कीदृशम्? निरक्षमिति-इन्द्रियवाचकमक्षपदमप्राशय्यापारपरम्, तथा चाभ्युप्यारारहितमित्यर्थः, तेन संसारे विहरमाणस्य चित्तवर्धमानस्य चक्षुरादीन्द्रियसदभावोऽपि न क्षतिः, तदानीं सर्वेन्द्रियत्रिपयाणां रूपमादीनां कथं लोकोत्थानोक्तयन्त्रस्य प्रयोजनाभावेन चक्षुरादीन्द्रियव्यापारामात्रान्, मुच्ये तु निरक्षमितिन्द्रियरहितत्वमेव, अनन्तराभिहितधर्मसम्बन्धितस्य तस्योक्तप्रयोजकत्वम्, अन्यथा चन्द्रियव्यापाररहितत्वस्येन्द्रियरहितत्वस्य वा घट-पटाद्जन्माधारणस्योरुपानाधायकत्रयोपास्यत्वप्रयोजकत्वं न भवेत्, सर्वाश्वगुणस्य निरक्षमत्वात् ततो विरुद्धमात्मनः विरोधपरिहारश्चाभ्यास्यत्वात्प्रत्यक्षेन्द्रियपरत्वेन च भवत्येवैतन्निरोधाभासात्कृतोऽत्र, “आत्मनो विरोधस्य निरोधाभास उच्यते” [] इति वचनात्; अथवा रम्यत इति रक्ष निरराम-अनिशयेन रक्षो निरक्षतम् यो हि यादृशस्वभावे वृत्तते तस्योत्तरकाले तस्य भावावस्थाने तस्यैवावस्थाने यद् भवति तद् रतेति निपद्यत, चित्तवर्धमानो चित्तवर्धमानस्वभावो यदा ज्ञानमदारभ्योत्तरकालमन्विलम्पि स स्वभावस्तत्र वृत्त इति तस्यैवावस्थानेऽवस्थानलक्षणा रक्षा निरराम समन्ति, अन्यप्रयुक्ता तु रक्षा प्रयोजकस्यावस्थापगमे चित्तवृत्तानि न सा निरराम रक्षा चित्तवर्धमानस्तु स्वकारणाद्विद्यमानतया स्वभावे एव जानते न तस्य स्वभावस्यापगमात्कृतोऽपि स्वस्वरूपमिच्छादिनिरक्षत्वमुपपद्यत चित्तवर्धमानस्य, उक्तस्वरूपं च निरक्षमत्वं न घट-पटादिमाधारणमिति भवत्युपास्यत्वप्रयोजकम् ।

पुन कीदृशम् ? स्वयम्प्रभ स्वयम्-आत्मनैः प्रकल्पेण भानीति स्वयम्प्रभ
साम् पञ्चकारोपादानात् स्वमाने दीपान्तरादिप्रकाशनिर्पेक्षस्यापि प्रदीपादे
स्वातिरिक्तचतुरादादिद्वयप्रमात्रान्तरपेक्षणात् स्वयम्प्रभत्वम्, अस्मदाद्यात्मनामि
जाप्रत्स्वप्रमुपुस्यवस्थागतं स्वात्मनैः भाग्येऽपि न प्रकल्पेणानावृत्तस्वरूपेण
भातत्वमिति भवत्येतन्निरवधमानस्योत्कर्षाधायकमिति ।

तत् किं स्वस्तीपज्ञानलक्षणप्रमया स्वस्वरूपमेवावभासयति ? उत पदा
धा-तरमप्यवभासयतीत्याकाङ्क्षायामाह सर्वगतत्वमासमिति सवगत-सत्र
पदाथवृत्ति अवभास-निरावरणज्ञानविषयता यस्य न सर्वगतावभासत्वम्
निरावरणेऽप्युपादानास्मान्मदाद्यात्मनां सवगतावभासत्वप्रमत्त, अस्मदाद्यात्मना
मप्युपयोगलक्षणत्वेनोपयोगस्य सर्वस्य सर्वविषयकत्वं स्वभावत एव, किन्तु
कमारणच्छादितज्ञानविषयत्वेनावभासव्यवहारो न भवति, नवा सर्वविषयक
वृत्तज्ञानवत्त्वोऽपि सर्वज्ञत्वव्यवहार, क्षायोपशमिक्रमत्यादिज्ञानविषयत्वेन घटोऽव
भासत इति व्यवहारो यद्यपि भवति तथापि सद्यथा घटोऽवभासत इति न
भवत्यत्र एव च सत्रप्रकारेण सवपन्थावृत्तिविषयतानिरूपकनिरावरणज्ञानवत्
सवगतावभासत्व निनर्धमानस्योपास्यत्वप्रयोजकप्रकृतत्वगमकमुपपन्नम् निरा
वरणस्यापि ज्ञानस्य नियमितपदायविषयकत्वमेव न सत्रविषयकत्वमिति न
शङ्कनीयम्,

‘शो ज्ञेये कथमज्ञ स्यादसति प्रतिग्रहचरि ? ।

सत्वेव दाहो नद्यमि, छच्छिद् दृष्टो न दाहक ॥ ८ ॥ []

इति वचनात्, यथा दाहकस्वभावस्य वहेदाहस्वभावतृणादिमक्षिधाने दाह
प्रतिपन्धकमण्याद्यसमप्रधाने च दाहकत्वमेव स्वमभ्यन्तृतृणादीनां नादाहकत्वम्
तथा जानानीति ज्ञ, तस्वभाव आत्मा, ज्ञायत-ज्ञानविषया भवतीति ज्ञेय
तस्मिन् पदार्थे, यत्र कुत्रापि दशे यदा कदापि काले वतमाने सति, अवभास
प्रतिपन्धककमारणविगमे च कथम् ?-न कथञ्चित्, ज्ञेयस्वभावपदाधमात्रविष
यकज्ञानरहितो भवेदियुक्तवचनाथ ज्ञानस्य सर्वविषयस्वभावत्वेऽपि निर्गोप्य
आवरणकमक्षयासभवात् प्रातिपन्धक विद्यमाने सवविषयाभावने न सम्भवतीति
न शङ्कनीयम्, ‘यदुक्तं यदपकपस्तदतिगयितारकर्षणमने तदत्यन्तापकर्ष
इति व्याख्येयं हेतुर्क्यातिशय जलस्यात्यन्तापकर्षदशनाज्ज्ञानोत्कप दोषावरणाप
कपस्य दर्शनेन ज्ञानात्यन्तोत्कर्षे पुरपविशेये दोषावरणात्यन्तापकर्षस्य सभवात्,
तदुक्तम्—

“दोषाऽऽवरणयोहानिर्निश्चयोऽस्यनिशायनान् ।

यथा ऋचिष्वेतेभ्यो घहिरन्तमलक्ष्य ॥ ९ ॥” []

अत्र दोषाऽऽवरणहानितरतमभावात् ऋचिष्वेतेभ्यो विधान्तः, तरतमभावत्वात्, यो यस्तरतमभाव स ऋचिष्वेतेभ्यो विधान्तः, यथाऽणुपरिमाणतरतमभाव परमाणौ महत्परिमाणतरतमभावो गगनादौ वा, तरतमभावश्च ज्ञाने दोषाऽऽवरणहानौ चेति, तस्मादस्ति तरतमभावविधानत्याधयो दोषावरणहानिभानानिभयश्चित् यस्तरतमभावविधानत्याधयदोषावरणहानिमात् तथाभूतानानांश्च स सवयताव भावन्तम् सर्वजनिराकरणपरमीमांसकमतत्वेन निरत सम्मनितकादाविति ।

पुन कीदृशम्? अतीतसख्यानम् अतीतम्-अतिक्रान्तं सङ्ख्यानं गणित-शास्त्रं ज्योतिःशास्त्रं च येन सोऽतीतसख्यानम्, अमुकतिथि-नभत्र वरण योगाद्याकलितमुद्धृतं तात् पुमान्नीदशगुणसम्बन्धो भवतीत्यावेदकं ज्योतिःशास्त्रं यस्मिन् पुरपथीरिये द्विनवर्धमानं यच्चनातिक्रान्तान्श्वगुणविशेषात्तिरनाद गमयितु न प्रगल्भत, यच्चनविनापसन्दभमयस्य ज्याति-शास्त्रस्यानभिधेयगुणप्रति पादनासामध्यावति युज्यतेऽतीतसख्यानम्, अथवा “हर प्रसङ्ख्यानपरो बभूव [कु०म०स०३] इत्यत्र प्रोपयगपूर्वकमख्यानस्य योगविशेषात्कथयान वाचकरवन सख्यानशब्दोऽपि ज्ञानगमयोगवाचक इति अतीत-स्वकृतम्यबहिभूत निरुत्तलक्षण सख्यान यस्य कृतकृत्यस्य भगवत सोऽतीतसख्यानम्, अथवा अतीतम्-उद्धृतं सङ्ख्यानं-निरुक्तयोगात्मकं येन सोऽतीतसख्यानम्, सर्वं प्रकारेण योगिनोऽपि ध्यानाविषयत्वं भवत्युक्तर्पाधायकम् ।

पुन कीदृशम्? अत्र तत्त्वस्य अन्तस्य-विष्णो, कल्प-मरुगम्, अथवा अनन्त-अनन्तमद्भुतक, कल्प तत्त्वमप्रतिपादक पक्षो यत्र सोऽनन्त कल्पस्य, शैवानामय शिष इति वैष्णवानामय त्रिपुरिति, पौराणिकानामय पितामह इति शैवानामय बुद्ध इति, मीमांसकानामिदं कर्मति, नैयायिकानामय जगत कचति, चैानामयमईशित्वचमनन्तसद्यकपक्षविषयचमनन्तकल्पत्वमुपा सनाभेदनिर्घनं युज्यत इति, अथवा ब्रह्मणो यावत्सृष्ट्यधिकरणहाल कल्प इति परे परिमायित, सोऽनन्ता यस्य साऽन्तकल्पन्तम्, अनन्तकल्पावच्छिन्न स्थायिचमनन्तकल्पत्वमुपास्यत्वप्रयोगकं युज्यत इति ।

पुन कीदृशम्? अचित्यमाहात्म्यम् अचित्यम्-इदमित्यमलेत्येव चिन्तयितु विचारयितुमशक्यं साहाय्यं यस्य सो चिन्त्यमाहात्म्यस्य, द्वागम-

नभोयानचामराविभूतीना साक्षात् तद्विहरणवमये प्रत्यक्षत उपलभ्यमानाना
मयद्वा चागमगम्याना मद्भावेऽपि चित्तन विज्ञेयानाः नतोऽशक्यमेवेति भावः ।

पुन कीदृशम् ? अलोक-लोकम् अलोक-धर्मास्तिकायाऽधर्मास्तिकायानरच्छिष्टाका,
लोकयति-प्रकाशयतीत्यलोकलोकन्तम् अथवा लोकै -रध्यापुर्यमाधारणजनै,
लोकयते-प्रत्यक्षविषयीक्रियत इति लोकलोक, न लोकलोकैऽलोकलोक -
अस्मदादिप्रत्यक्षागोचरन्तम् यद्वा लोक-प्रत्यक्षप्रमाणमाद्यगम्य, लोकयति-
पश्यताति लोकलोकश्चावाक म्यर्गाऽपत्रगाद्यपलापी ण्व भूतो यो न भवति
सोऽलोकलोक -स्वर्गापवगाद्यखिलप्रत्यक्षाविषयाम्युपगन्ता, तम् अथवा
अलोकै-अस्मदादिप्रत्यक्षाविषय लोकयति-साक्षात्करोतीत्यलोकलोकन्तम्
अथवा, अलोकलोकै-धर्मास्तिकायाऽधर्मास्तिकायानरच्छिष्टाका तद्विज्ञा
काशानस्य स इत्यलोकलोक, अशंभादित्वाद् च प्रत्यय तम्, अलोक-लोकमस्य
धित्व चास्य तद्विषयकप्रत्यक्षवत्त्वेन । उपेद्रवज्जातृत्तम् ॥ २ ॥

पुन किम्भूतम् ? कुहेतु तर्कोपरतप्रपञ्चसद्भाऽशुद्धाप्रतिवादाद्
कुम्भितौ यौ हेतु-तर्को हेतो साध्याविनाभाव-पक्षधर्मतोभयशून्यत्वे कुम्भित
त्वम्, यत्र पक्षधर्मता विद्यते साध्याविनाभावश्च नास्ति तत्र साध्याविनाभाव
राहित्यप्रयोज्य निरक्तोभयशून्यत्वम्, यत्र साध्याविनाभावो विद्यते पक्षधर्मता च
नास्ति तत्र पक्षधर्मताराहित्यप्रयोज्य निरक्तोभयशून्यत्वम्, तर्कस्य-नैनमते साय
हेतुविनाभावमाहकोद्गाह्यप्रमाणरूपस्य सर्वोपसंहारेण शब्दाऽथयोवाच्यवाचक
भावसम्बन्धप्राहकस्य वा, साध्याविनाभावविरहिणि साध्याविनाभावप्राहित्व,
तद्वाचकै शब्द तदत्राचक्रवप्राहकत्व तद्वाचयेऽर्थे तच्छब्दवाच्यवप्राहकत्व वा
कुम्भितत्वम्, न्यायमतं व्यभिचारशङ्कानिवृत्तकत्वेन यासिप्रहोपयोगी तर्को
व्यापकमाववत्तया निर्णीते धर्मिणि व्याप्यारोपेण व्यापकारोपलक्षण, यथा
कचिद् बह्विविरहवत्पि धूमो भविष्यतीति व्यभिचारशङ्कानिवृत्तको धूमो यदि
बह्विव्यभिचारी स्यात् बह्विनयो न स्यादिति तस्य कुम्भितत्वमिष्टापादनरूप
रमापाद्याऽऽपादकयोर्व्याप्यभावश्च विषयपरिशोधकश्च तत्र आत्माद्ययाऽन्यो
न्यायप्र-चक्रकाऽनरस्था-लाघव गौरवाग्निपामपि कुम्भितत्वमिष्टापादनादि
रूपत्वम्, ताभ्या कुहेतु-तर्काम्याशुपरत कुहेतुतर्कोपदर्शनरहित इति यावत्,
प्रपञ्चस्य-जगतो य सद्भाऽ-धानविकसत्र तेन शुद्ध-प्रिययाशुद्विरहित,
अप्रतिवाद-न विद्यत प्रतिघातसो घाद-रादान्ता यस्य सोऽप्रतिवाद, कुहेतुनका

परत प्रपञ्चमद्भावगुदश्चाप्रतिवादो वादो यस्य स कुहेतु तर्कोपरतप्रपञ्चमद्भाव
गुदाप्रतिवात्वाद , तम्, वादश्च स्याद्वादसिद्धान्तो यत्र न कुहेतु-तर्कोपदर्शनम्,
यश्च प्रपञ्चस्य-जगत सद्भागावेदकवाच्छुद्ध-यद्विषयबाधको नापरो राद्धान्त इति ।

पुन कीदृशम्? सच्छासनवर्धमान सत्-प्रमाणागप्याथप्रतिपादकत्वाद्
समीचीनम्, सत्ता-वा पदाधानाम्, शास्यते प्रतिपाद्यतेऽनेनेति शासनम्, समी
चीन-सम्पदाथप्रदर्शको वाऽऽगम, नेन वर्धमान-सीत्यांतरप्रणेषेक्षया वृद्धि
मुपगच्छन्म् ।

पुन कीदृशम्? यतीन्द्र यमनियमादिवता यतीना-मुनीनाम् इन्द्र-
राजा तम्; एवम्भूत जिनवधमान जिनश्चासौ वर्धमानश्च निनवधमानस्यम्,
राग द्वेषात्भावगतुज्ज्वलानि भव-समात्ताद्, ऋद्ध परमानिदायप्राप्तम्,
मान-ववल्लान यस्यासौ वर्धमान, 'वष्टि भागुरिरलोपमवाऽप्योरुपसगयो'
इति वचनादकारलोपाद् वर्धमान इति, अनेन जिनसमुदयो विनोप्यतयोपादानु
शक्यते स्वयम्भुवमित्यादीनि विनोपणानि सर्वाण्यपि निनमात्रसद्गतानि, किन्तु
सन्निहितोपकारकत्वाद् वर्धमानमन्थायाश्चरमनीथङ्करे शातनामकश्रित्रियविशेषा
वत्सेधवाकुवर्णियमिदायनरेद्रुपये तद्दृष्टदापे रद्वत्वाश्चरमनीथङ्करवर्धमान एव
'जिनवधमान इत्यनेन प्राद्य 'सिद्धायनरेद्रकुड्डीप' [११] इत्येवं तत्त्वाथ
कारकायामसौ निर्दिष्ट, तत्र "वधते हीद कोशाद्यभिवृद्ध्या वर्धमान इत्यनो
दीप' इत्यनेन टीकावचनेन एतज्जामकालाद्यारम्य कोशाद्यभिवृद्धिरिति वर्धमान
सजाप्रवृत्तिरिति च निनवधमानम्, प्रणम्य स्वावधिकोत्कृष्टत्वप्रकारकशानानु
कूलभ्यापारलक्षण प्रणामे कृत्वा, तमव स्तोष्ये तद्गुणानिगयप्रकटनलक्षण
स्तुतिविषयकमविष्यत्कृतिमानह मिदसेननिवाकर इत्यथ । प्रथम-नृनायपादयो
रुपेद्रवज्जात्र, निनाय-वतुथपादयारि-द्रवज्जात्रवमिद्युभयमेलनादुपचातिवृत्त
मिदमिति ॥ ३ ॥

स्तुतिकारो वर्धमानस्तुतिकरणप्रवृत्तौ हत्वन्तरनिषेधपुरस्सरमसाधारणहेतु
मुपदशयति—

न काव्यशक्तेर्न परस्परेर्प्यया,

न वीरकीर्तिप्रतिरोधनेच्छया ।

न केवल श्राद्धतयैव न्यसे,
गुणनपूज्योऽसि यतोऽप्यमादर ॥४॥ [वंशस्थविर्म]

न काव्यशक्तेरिति-भस्य न्यस इत्यनेनावय,

“गतिनिगुणता लोकाव्यगाद्याद्यक्षणात् ।

काव्यशक्तिरप्याभ्याम इति हनुमत्सुब्रह्मे ॥ १० ॥” [काव्यप्रकाशे १,३]

इति वचनात् काव्योत्पत्ता गति निगुणता ऽभ्यामानां प्रयागे समुत्तिनामा
मेव हतुत्वं, न त्येकैकस्येति काव्यशक्तेरित्यनेन काव्यगति-काव्यनिगुणता-काव्या
भ्यामेभ्य इति गृह्यते काव्यगत्यादिर्क मयि दत्तन, अनन्तदुपयोगो यत्र कुत्रापि
विषये मया प्रकृतनीय इत्याभित्यमता मया काव्यगत्यादिष्वङ्गात् हे भगवन्!
एव न न्यसे स्तूयम इत्यथ । न परस्परैष्यया न्यसे मन्महो मत्तो म्युतो
या भगवन्त स्तूति, कथमह न स्तूयामि तामहात्मना वाऽधिकप्रतिभाद्रिगुणशाली
स्वेवम-योऽयेभ्यया मया न स्तूयम यया काव्यगतिर म्युतौ न ययान्यित्तद्य
गुणव्यापन तद्येन्याद्भावितस्तुतापनीत्यथ । न धीरशीर्षेप्रतियोधनेच्छया
सीधान्तरीय प्रति धीरस्य-भपश्चिमापीधृतो भगवतो या त्रिभुवनव्यापिनी
कीर्त्तिस्तस्या यद् प्रतिबोधन-सम्यगयगमनं तदिच्छया-तरकामनया न स्तूयसे,
धीर इति सम्प्राधानं वा, तत्र तवति इश्यम्, भयवा स्वस्य काव्यकरण
कुशलताविषयककाव्यापिप्रस्थानिविषयकयोधेच्छयेत्यथ, एतस्सुतिम-तरैणापि
त्रिभुवनव्यापिन्या भगवन् धीरवगतिरस्येव जनानामिति तदिच्छया स्तुतिना
मन्दनाय विदुषामित्यागत्य । न केवल श्राद्धतयैव न्यसे अनया म्युत्या
भगवद्गुणानिगावगतिभवतु वा मा या कवल-किन्तु भगवद्विषयिणी भक्ति -
श्रद्धा समन्ति तदक्षया स्तूयसे, स्वध्द्वप्रकटनफण्डिय भवस्तुतिरस्माकमि
त्यपि नेति यावत्, एतासी स्तुतिगुणानिगाविकलस्यापि श्रद्धान्धपुरपङ्कताऽज्ञान
विभृभिभेतेत नोपादया विदुषामित्याकृतम् । यत यस्मान्, गुणनपूज्योऽसि
गुणज्ञानां सुरेन्द्रादीनामर्षीयस्वमसि, गुणज्ञा गुणातिगावपक्षया भवन्त
ज्ञास्वैव भवन्त पूजयन्ति यदि भवान् गुणातिगावराद्य स्वाद्य गुणगा भवन्त
पूजयेयुरिति गुणातिगाववति त्वयि, अय स्तुतिविषयक, भादर प्रयसो ममत्वथ ।
'वदन्ति वंशस्थविलं ज-त्तौ जरी' इति लक्षणलक्षितत्वाद् वंशस्थविलवृत्त
मिदम्, एवमप्रऽपि ॥ ४ ॥

भगवन्स्तुनिविषयकप्रयत्नलक्षणादरस्यावयवविधेयत्वमुपदर्शयति—

परस्परापेपविलुप्तचेतम ,

स्वप्नादपूर्वापरमूढनिश्चयान् ।

समीक्ष्य तत्रोत्पत्तिमान् कुवादिन ,

कथं पुमान् स्याच्छिथिलादरस्त्वयि ? ॥ ५ ॥

परस्पराक्षेपेति । कुवादिन समीक्ष्य पुमान् स्वयि शिथिलादर कथं स्यादित्यन्वयः , कुवादिन कुस्तिर्नकात्वादप्रचारोद्यतान् परवादिन , समीक्ष्य सम्यग् ज्ञात्वा पुमान् प्रमात्रा पुरप त्वयि स्याद्वादरादान्तोप दशव निने शिथिलादर गुणस्तुत्यादां शिथिलप्रयत्न , कथं स्यात् ? न कथञ्चिन् स्यात् सतत त्वद्गुणगानादिप्रयत्नवानव भवत्स्वयम् । शीटान् कुवादिन ? परस्पराक्षेपविलुप्तचेतसः अयोऽस्य प्रति य आक्षेप - प्रभ , एकान्तनित्यवादिन एकातानित्यवादिन प्रति , एकान्तानित्यवादिन एकातनित्य वादिनं प्रति प्रभ , तेन विलुप्त-विशेषेण स्वपभस्थापनकुण्ठितम् , चेत - अतः करणं येषां त परस्परापेपविलुप्तचेतसस्तान् , परस्पराक्षेप-यप्रचित्त्वाद् स्वपभ स्थापनसामर्थ्यविकलचित्तानिति यावत् । अत एव स्वप्नादपूर्वापरमूढनिश्चयान् स्वस्य-निनस्य यो वाद - एकान्तनित्य-विषयक एकान्तानित्यत्वविषयका वा रान्तान्त , तस्य य-पूर्वा भाग - पूर्वमुक्तिप्रकार प्रभप्रतिविधानादलक्षण , यश्चा परां भाग - पूर्वापदर्शितप्रकारोपपादनरूपस्तद्विलक्षणप्रकारोपदानादिरूपो वा तयोर्मूढ - तदवधारणासमय निश्चय - निगम्या येषां त तथा सान् , स्वप्नादे पूर्वमिदमुक्तमुत्तरत्र चेदमुक्तमिति पूर्वापरपरामशविकृततया स्वोक्तिविरुद्धभाषण तथा स्वोक्तयैव पराहतामिति यावत् । तथा तत्रोत्पत्तिमान् तत्रोत्पत्तिमागं- गामिन ईदृशाना कुवादिनामुपदानो दूरे तत्रार्थाधिगति प्रत्युत समाग प्रत्यवादनन्तभवध्रमणमव भवेदतत्त्वव्येय निरन्तरादर पुरप इत्यथ ॥ ५ ॥

पररेकान्तवादिभिरेऽभीय त्वद्वचनि उद्भाषिता दोषा अपि सद्भिचारमुप नीता गुणा एवेति दगयति—

वदन्ति यान्तेऽगुणान्यचेतम , समेत्य दोषान् किल ते स्वविद्विषः ।

त एव विज्ञानपथामता सता , त्वदीपसूक्तप्रतिपत्तिहेतवः ॥ ६ ॥

वदन्तीति । गुणान्यचेतसः स्वविद्विषः किल समेत्य ते यानेव दोषान्

यदन्ति त एव विज्ञानपथागता सता स्वदीयसूक्ष्मप्रतिपत्तिहेतव इत्यथयः । तत्र
 वचनगुणेऽर्ध-मर्षयाऽऽवृत्त चेतो-मनो येषां ते गुणा धचेतस्य, त्वद्वचन
 गुणज्ञानविकला इत्यथ । अत एव स्वयिद्विष्य स्वात्मानमत्र विद्विषन्त निन
 वचनमन्तरेण यथार्थमम्बहपज्ञानात्प्रम्भवेनानामानमेवात्मानमवगच्छन्तसे
 आत्मानं नरस पातयन्तीति भवन्ति भवविद्विष्य । किलेति सम्भाषणायाम् । ते
 तत्र मने, अथवा ते ण्कान्तगादिन । समेत्य एकीभूय । यानेव दोषान्
 विरोध-सकर-भ्यतिकर-सशयाऽनवस्थादीन् । यदन्ति कथयन्ति । त एव
 दोषा विज्ञानपथागता विचारमागापनीता सम्यग्प्रिचारिता सन्त, सता
 तत्त्वात्स्वविनककुशलानाम्, स्वदीयसूक्ष्मस्व-सुराम्भोजनिगतस्याद्वादापर्यायनका
 न्तस्य या प्रतिपत्ति-ज्ञान तस्य हेतवो भवन्ति, अपश्चात्तेन विरोधादिदोषाणां
 पारहारोपपत्तेः सवथाविरोधादेरभावात् कथञ्चिद्विरोधादरिष्टत्वादित्यथ ॥ ६ ॥

कृतायता स्वयमेव परिनिष्ठितानि [कृपाम्बरूप एतव परिज्ञातमिति] तवैवा
 न्योपरि कृपा स्थापनीया नायेपामित्याह—

कृपा वहन्त कृपणेषु जन्तुषु,

स्वमासदानेष्वपि मुक्तचेतसः ।

तदीयमप्राप्य कृतार्थकौशल,

म्वत कृपा सजनयन्त्यमेधसः ॥ ७ ॥

कृपामिति । कृपणेषु जन्तुषु कृपा वहन्त स्वमासदानेष्वपि मुक्त-
 चेतसोऽमेधस, स्वदीय कृपात्कौशलमप्राप्य स्वतः कृपा सजनयन्तीत्यत्रय ।
 अमेधस मेघारहिता पुष्ट्या सौगतादय, कृपणेषु आतदाद्येषु कृपापात्रेषु,
 जन्तुषु प्राणेषु कृपा तद्रक्षणविषया दयाम्, वहन्तो धारयन्त, स्वमास
 दानेष्वपि मुक्तचेतस स्वमासदानेष्वन्यत्रक्षण भगवन्त्रित्येवचित्तव्यापारा,
 इति यार । स्वदीय स्वस्वम्बधि, कृतार्थकौशल कृताय-निष्पन्नप्रयोजन यत्
 कौशल-चातुर्यम्, यद्वा कृतार्थः । हे कृतकृत्य ! भगवन् ! कौशल सकल
 विषयक चातुर्यम्, यद्वा प्रकृते विनोपत उपयुक्त 'कृतार्थकौशल' इति पाने
 यदि कल्प्येत तदा दयाशब्दात्प्रकरणचातुर्यमिति तदथ, 'अनिष्टाननुबन्धिनी
 । दया इति दयाशब्दाय, दयाम्बरूपमिति भाव, तत्र

घातुर्यमिति, अप्राप्य भलध्वा सत स्वस्मिन्, कृपाम् अन्येषा द्याम्,
सखनयति उत्पात्यन्ति, तन्निमित्तकस्वमासदानेन यथात् तद्वक्षण न
जातमेव केवलं तत्र तस्य निमित्ततयाऽपायोत्यति, स्वस्यापि च निषिद्धस्वमास
दानाचरणजन्यप्रत्यवायोत्यतिश्चेति तांशदातृपुरूपेभ्येव नानिना कृपोपनायत
इति, अत एव शिनिनाम्नो राज —

“न कपोतकपोतकं तत्र सृशतु श्येन ! मनागपि सृष्ट्वा ।

इदमथ मया समपित, भवते चारुतर कलेवरम् ॥ ११ ॥” [र ग आ १]

इति वचनप्रतिपादित कपोतरक्षार्थं स्वहस्तघृतखट्वेनोत्कृत्य स्वशरीरमास
प्रदानं श्येनपत्निषु न समीचीनम्, इत्यादिदत्तम् ॥ ७ ॥

एव स्वस्य येन केनचिदुपायेन काकृतालीयन्यायेन क्लेशविनाशमनुभूय तदु
पायेनैव सम्भावितानिसुलभभावप्रभाविनकरणात्मकतद्रूपशविन शक्यप्रति
पादकप्रमाणापेक्षचचनाम्बरेण भवत्याधिविनाशकभवदीयवचनामृतौषधित्वा
परायणो जन स्वयमपि काम श्रोधादिलक्षणभवगदपीडितो न शान्तिभाजनमिति
भरद्भिन्नजनोपदेश परित्यज्य भवदुपदशमेव भवत्याधिविनाशाय शृण्वन्तु
शान्त्यभिलाषुका इदुपदिशति—

जनोऽयमन्य करुणामरैरपि,

स्वनिष्ठितक्लेशविनाशकाहलैः ।

त्रिकुत्सयस्त्वद्वचनामृतौषधेः,

न शान्तिमाप्नोति भवार्तिविह्वल ॥ ८ ॥

जनोऽयमिति । अयमन्यो जनो भवार्तिविह्वलस्त्वद्वचनामृतौषधेः करुणात्म
कैरपि स्वनिष्ठितक्लेशविनाशकाहलैर्विकुत्सयन् न शान्तिमाप्नोतीत्यवयव । अय
रथ्यापुरपरदितस्ततो दृश्यमान, अन्य कल्पनाघातशयविकल्पाद् भव
द्विन्न, जन भवधमणनयक्लेशादप्रयोजनकननिमान् भवार्तिविह्वल
भवसम्बन्धिपीडापारश्रुतचेना, ह वीर ! त्वद्वचनरूप यत् परमानन्दमुक्त्युपाय
ज्ञानादिमाधनत्वादमृत तदवौषध भवत्याध्यपहारप्रत्यलम्, करुणात्मकैरपि
‘अहो मासोपवामादनुक्लेशजनकैरुपायैः क्लेशपरिहाणिमुपदशयन् जनोऽक
रण, भोजनादीनि कर्माणि कुषत्रेयाहमिदं क्लेशविमुक्तो भविष्यति जन, किमिति
मुधा क्लिश्यते?’ इत्येव करुणात्मकैरपि, स्वनिष्ठितक्लेशविनाशकाहलैः स्वस्मिन्

स्वस्य वा निष्ठा-ध्वामित-प्राप्तो य ह्यविनाशस्तस्य काहलै-युक्तिगिष्ठा
 घचनोद्गारे, विकृतस्यन् निदयन्, न शान्तिम्, आगोति प्रागोति, अत्र
 वा अगतिविकृष्ट इति हतु, यत इत्थ स्वद्रग्नासृनीपथ विकृतस्यन् असेव
 मानो अगतिविकृष्टो भवतीति ॥ ८ ॥

अन्यताधिकप्रतारणया अरुपदशितम-मागप्रतिदूल गच्छन् जनो मनुष्य
 ज-मकार्याकरणात्तत्रभयंअपि पूयभवीपसहकारप्रायत्यनो ज-मकार्याकरणात्
 सुचिरमजात एष्युपदिशति—

प्रपञ्चितशुद्धकृतकशासनै,
 परप्रणेषाल्पमतिर्भवासनै ।

त्वदीयसन्मार्गविलोमचेष्टित,

कथं नु न स्यात् सुचिर जनोऽजन' ? ॥ ९ ॥

प्रपञ्चितेति । परप्रणेषाल्पमतिर्जनो भवासनै प्रपञ्चितशुद्धकृतकशासनै
 स्वदीयसन्मार्गविलोमचेष्टित सन् कथं नु सुचिरमजनो न स्यात्स्वन्वय
 परप्रणेषाल्पमति परेण प्रणया-नीयमाना, अल्पा-अल्पनिपयिणी मतिर्यस्य
 स परप्रणेषाल्पमति, परावचोप्यमानमात्रविषयकबुद्धिरित्यथ । जन पुरुष ।
 भवासने भव-मसार, आसन-सुदृढास्थानाभ्यर्द्धं येषां ते भवासनाम् ।
 प्रपञ्चितशुद्धकृतकशासनै-प्रपञ्चिवाणि-स्वयनिर्मितानि, यानि शुद्धकृतक
 शासनानि-तर्कतयाऽऽपाततो भावमानतर्कामाप्रतिपादकशास्त्राणि नै-तद्गारे
 स्थय । त्वदीयसन्मार्गविलोमचेष्टित-ह वीर ! स्वदुपादष्टो य समीचीनो
 मार्ग, तद्विलोमचेष्टित-तत्प्रतिकृ-त्रिय, उ-मार्गगामीति यावत् एवम्भूतो
 जन नु इति वितर्कं, सुचिर चिरकालं यावत्, अजन सुजनभिन्न, अस्तुत
 स्वजनिकायोसम्पादकत्वादजात एष कथं न स्यात् ? अपि तु सुचिरमजात
 एषेत्यथ ॥ ९ ॥

अपराधरहितानप्यस्मान् स्याद्वादिनो चालसा एतान्वादिनस्त्वप्यतिकूलवादि-
 त्वाद् दहन्तीति धिगतानित्युपा-शति—

परस्पर क्षुद्रजन प्रतीपगा

निर्हव दण्डेन युनक्ति वा नया ।

निरागसस्त्वत्प्रतिकूलवादिनो,

दहन्त्यमुपेह च जालमवादिन ॥ १० ॥

परस्परमिति । क्षुद्रजन परस्परं प्रतीपगान् इहैव दण्डेन युनक्ति वा, नवा युनक्ति स्वप्रतिकूलवादिनो जालमवादिनो निरागम इहामुत्र च दहन्तीत्यन्वयः । क्षुद्रजन क्षुद्रस्वभावो रथ्यापुरुषादि, परस्पर प्रतीपगान् अन्योऽन्यस्वपक्षविरुद्धपक्षालम्बिन, इहैव अस्मिन्नेव लोक, दण्डेन प्रतिघातकयष्ट्याग्नि, युनक्ति वा सम्बन्धयति वा, नवा युनक्ति नवा दण्डेन सम्बन्धयति, चिरकालिकक्रोधादिदोषादिनां च तदुपशान्तये प्रतीपगानिहैव दण्डादिना घातयान्, आविर्भूतस्याप्यचिरकालिनस्य क्रोधादे स्वयमेवोपशान्तौ न घातयत्यपीत्यर्थः । हे वीर! त्वत्प्रतिकूलवादिनं स्वदुपुपगतस्याद्वादविरुद्धैकान्तवादिन, जालमवादिन जालमा-मूलाश्च त वादिनो जालमवादिन, निरागस अपराधराहतान् भवच्छिष्यानस्मान्, इह अस्मिन् लोक, इहैव तावज्जिनवचन निन्दासुपश्रुत्य क्रोधाविष्टमानसा वय दद्यामहे, जिनमक्ता वय परमवेऽपि नैना एव भविष्याम इति अमुत्र परलोकेऽपि दहति ॥ १० ॥

सर्वं वस्त्वाविद्यकमेव, अविद्याया द्वैतान्ती-आवरणशक्तिर्विज्ञपशक्तिश्च, तत्र विज्ञेयशक्तिनाम सर्जनशक्ति, यत आकाशादिप्रमेण वस्तुन सृष्टि आवरणशक्तिर्द्विधा-प्रत्यक्षापादिकाऽऽवरणशक्ति सा च परोक्षज्ञानतो नश्यति तन्नाशे सति घटाऽग्नि वह्निस्रीत्येवमस्तिवचन वस्तुन स्फुरणम्, अभानापादिकाऽऽवरणशक्तिश्च सा च प्रत्यक्षज्ञानतो नश्यति, तन्नाशे सति घटा माति वह्निस्रीतीत्येव स्पष्टतया वस्तु प्रतिभासत, प्रत्यक्षस्थे विषयदर्शने करण गत्वा विषयाकारेण परिणमति, स एव वृत्तिरुच्यतस्त करणपरिणाम, तादृशवृत्त्यवच्छिन्नचैतन्यप्रमाणचैतन्यमिति गीयते अन्तःकरणावच्छिन्नचैतन्यं च प्रमातृचैतन्यम्, विषयावच्छिन्नचैतन्यं प्रमयचैतन्यम्, उपार्थिनामन्तःकरणतद्वृत्तिविषयाणामेकदशस्थत्वात्पुपधेयानामपि चैतन्यानामेकदशस्थत्वम्, तदव्याभेद इति चैतन्यप्रयाणामेकगोलीभावे प्रमेयचैतन्यस्य प्रमाणचैतन्याभेद एव प्रत्यक्षत्वम्, प्रमातृचैतन्य-प्रमेयचैतन्ययारैक्यात् प्रमातृमत्ततिरिक्तसत्ताकरवानाव एव विषयस्य प्रत्यक्षत्वम्, विषयस्य स्वावच्छिन्नचैतन्ये कल्पितत्वात्पिष्ठानमनैव कल्पितस्य सत्तेति विषयावच्छिन्नचैतन्यस्यैव विषयस्य सत्ता, विषयावच्छिन्नचैतन्यं च

प्रमातृचैतन्याभिन्नमिति प्रमातृसत्तैव प्रमेयस्य सत्तेनि प्रमातृमत्तानिरिक्तमत्ताकृत्वा-
भावस्तत्र सुषुप्तस्थित, पराक्षस्थले चात कृणस्य न यहिर्निगमनमिति न
तत्र विषयाकारात् कृणवृत्तिः किंतु स्वदेशे त्रिषयाभारा वृत्तिरिति वृत्त्य
वच्छिन्नचैतन्यस्य प्रमेयावच्छिन्नचैतन्याभेदाभावात् ज्ञानस्य प्रत्यक्षत्वम्, प्रमातृ
चैतन्यस्यापि त्रिषयदेशस्थत्वाभावात् प्रमेयावच्छिन्नचैतन्याभेद इति विषय
स्यापि प्रमातृमत्तानिरिक्तसत्ताकृतस्य भावेन न तदभावलक्षणप्रत्यक्षत्वमित्येत
न्मतमुपहसति—

अविद्यया चेद् युगपद्विलक्षण,

क्षणादि कृत्स्न न विलोक्यते जगत् ।

ध्रुव भग्द्वारक्यविलोमदुर्नयां

चिरानुगास्तानुपगूह्य शेरते ॥ ११ ॥

अविद्यया चेदिति । अत्रावयो यथाश्रुत एव । अविद्यया ब्रह्मनिष्ठया
सत्त्वं रत्नममोलक्षणया मायया उपब्रमातृत्वं च, यदि, चेद् युगपत् समकाष्ठम्,
विलक्षण परस्परभिन्नम्, क्षणादि क्षणस्थितिकादि, कृत्स्न समग्रम्, जगत्
विश्वम्, न विलोक्यते युगपदित्यस्याप्यन्वयात् सत्काष्ठं न प्रत्यक्षविषयो
भवति, किन्तु यदा यद्विषयावच्छेदनावरणस्य प्रतिबन्धो विनाशो वा तदा स
विषयो विलोक्यते इति, हे भगवन् ! ध्रुव निश्चितम्, सन्ति गेय, भग्द्वारक्य-
विलोमदुर्नयान् भवत -महारीरस्य, यदनकान्ततत्त्वप्ररूपक स्याद्वादवाक्य
तद्विलोमा -तत्प्रतिवृत्तस्वभावा ये दुर्नया -एकाताद्वैताद्यवगादिनयास्तान्,
चिरानुगान् चिरकालात् स्वानुसरणशीलान्, तान् एकाताद्वैतादिवादिभूत
तया प्रतिदान्, उपगूह्य समन्वादादिङ्ग, शेरते एकाताद्वैतादिवादिन शयन
मनुभवति, “भग्द्वारक्यविलोमदुर्नयां चिरानुगा तानुपगूह्य शेरते” इति परादरे
तु भग्द्वारक्याद् विलोमा दुर्नया यथा ते एकाताद्वैतादिवादिन, चिरानुगा
चिरकालात् सलभ्याम्, ताम् अद्वैतवादप्रसिद्धामविद्याम् उपगूह्य आलिङ्ग्य,
शेरते शयनमनुभवन्ति, आविद्यकमत्तिल जगदिनि मन्यमानो वादा यथष्ट
माचरन्तवत्ससारो भवन्ति न कदापि मुच्यते इति हृदयम् ॥ ११ ॥

न वक्ता ववादिनोऽपि निश्चितत्पनिश्चया भन्ते स्याद्वादतरावगमनतो मुक्ता
मविष्यतीत्यत आह—

समृद्धपत्रा अपि सच्छिखण्डिनो,
यथा न गच्छन्ति गत गुरुत्मत ।
सुनिश्चितनेयविनिश्चयास्तथा,
न ते मत यातुमल प्रयादिन ॥ १२ ॥

समृद्धपत्रा अपीति । यथा सच्छिखण्डिनः समृद्धपत्रा अपि गुरुत्मतो
गत न गच्छन्ति तथा प्रवादिनः सुनिश्चितज्ञेयविनिश्चयान्ते भर्तुं यातुं नाल्मिल्य
न्वय । सच्छिखण्डिनः समीचीना मयूरा, समृद्धपत्रा अपि परिपूर्णपक्षा
अपि, गुरुत्मत गुरुत्स्य, गत गमन यथा न गच्छन्ति परिपूर्णादत्र अपि
गमनसामग्रीमम्पक्षा अपि मयूरा गुरुत्गमनममानगमना यथा न भवन्तीत्यर्थः ।
तथा तद्वत्, प्रवादिनः अद्वैताद्यकान्तत्वादनः, सुनिश्चितज्ञेयविनिश्चया
सुष्ठु निश्चित सुनिश्चित, ज्ञेयस्य विनिश्चयो ज्ञेयविनिश्चय, सुनिश्चितो ज्ञेयविनि
श्चयो यैस्ते सुनिश्चितज्ञेयविनिश्चया, परैर्यथा ज्ञेयविनिश्चय कृत तथा ज्ञेयस्य
विनिश्चयो यथाया न भवति परे तत्रैवमभिमन्यन्त-यथाऽस्माभिर्ज्ञेयविनिश्चय
कृतमर्थैव ज्ञेयविनिश्चयो नायथत्येव सुनिश्चितज्ञेयविनिश्चया, अपीत्यत्राप्यनुप
द्वेण योजनीय, हे धीर! ते तव मत मसमन्वयसंयोजनाकठितस्याद्वादप्रमाण
राजोपपादितमनेकान्तत्वम्, यातुं शानुम्, ये गत्यर्थान्ते जानार्था इति
वचनात् ज्ञातुमिति वक्तव्ये यातुमिति यदुक्तं तद् दृष्टान्तदाष्टान्तिकयो सादृश्या-
धिगतय, नाल न समथा ॥ १२ ॥

न वक्ता भक्त्यैव किन्तु पराविज्ञातार्थागमप्रवृत्तवन सधनतया परीक्षित
त्वयि प्रसादोदयाकाङ्क्षिण स्याद्वादिनः स्थिता इति भवत प्रसादाद्विरेणैवा
वासरत्नप्रया भामादयिष्यन्ति मुक्तिरक्ष्मीमित्याह—

य एष पद्मजीपनिशायविस्तर,
परैरनालीढपथस्त्वयोदितः ।
अनेन सर्वनपरीक्षणक्षमा-

स्त्वयि प्रसादोदयसोत्सवा स्थिता ॥ १३ ॥

य एष इति । स्वया परैरनालीढपथो य एष पद्मजीपनिकायविस्तर उदितः

अनेन सवज्ञपरीक्षणक्षमा प्रसादोदयमोत्सवास्तत्रमि स्थिता इत्यन्वयः । हे धीर' त्वया कवलज्ञानशालिना परे एकान्तवादिभिः, अनालीढपथ अपराभृष्ट मार्गं, य एष परीक्षकजनैः प्रत्यक्षीकृत्यमाण, अध्ययनाऽध्यापनाभ्यां प्रथमं चद्-पचद्वियमाण इति यावत्, पद्दजीवनिर्णयत्रिस्तर उपबोगलभणो जीव स च सप्तारि मुक्तभेदेन द्विविध, तत्र सगारी त्रस स्थावरभेदेन द्विविध, तत्र त्रसजीव-तेजो वायु द्वीन्द्रियादिभेदेन त्रिविध, त्रि चतुरिन्द्रियाद्यो द्वीन्द्रियाण्येन सदृशीता, स्थावरजीवोऽपि पृथि-यम्बु-वनस्पतिभेदेन त्रिविध, यद्वा पृथिवीकायाऽऽकाय तत्र स्थाय वायुराय-वनस्पतिकाय-अमकायभेदेन पद्दविधा जीवा, अत्र त्रसपदेन द्वीन्द्रिय त्रीन्द्रिय चतुरिन्द्रिय-यत्रेन्द्रियाणां प्रहणम्, तेनाचारवागात्तमात्रतया त्रसत्वेनाविधक्षणात् पृथगुपादानम्, इत्यादि दिशा पण्णां चैवनिष्ठायाणां विस्तर-अवान्तरतदगारभेदप्रपञ्च उदित कथित, अनेन पद्दजीवनिकायविस्तरकथनेन, सगृहपरीक्षणक्षमा सवज्ञस्य परीक्षणे क्षमा समया प्रमातार, इदं पद्दजीवनिकायविस्तर सवज्ञ एव वक्तुं प्रगल्भ इत्येतद् वक्तृत्वाच्चिन एव सर्वज्ञानान्य इत्येव परीक्षाविद्ग्धा इति यावत्, प्रसादोदयसोत्सवा भवत प्रमादस्य-अनुग्रहस्य-च उदय जाधिभावनेन सोत्सवा इव-'प्रसन्नोऽभ्यासु भगवान् येनास्माकं तत्त्वज्ञानाद्यमीदं शासनमुप दिष्टम्' इत्यानन्दतरङ्गिणीनिमग्नहृदया इव, त्रयि भगवति स्थिता भवन्त मेव सप्तारसागरोच्चारक वरिष्ठ मथ्यमाना सुखवस्थिता इत्यथ ॥ १३ ॥

यस्यापि स्वयि सवज्ञविनिश्चयो नास्ति तस्याप्यन्यतनविलक्षणोऽयमिति बुद्धिभवति, तद्बुद्ध्या च तदचनीयतामासाद्यत्येव भवानित्याह—

वपु स्वभाउथमरक्तशोणित,

परानुकम्पामफलं च भाषितम् ।

न यस्य सर्वज्ञविनिश्चयस्त्वयि,

द्वयं करोत्येतदसौ न मानुषः ॥ १४ ॥

वपुर्निति । यस्य त्रयि सवज्ञविनिश्चयो न स्वभाउथमरक्तशोणित वपु परानुकम्पामफलं च भाषितमेद्द्वयम्, असौ न मानुष, करोतीत्यन्वयः । यस्य प्रमातु हे धीर' त्वयि कवलज्ञानवत्यपि पद्दजीवनिकायविस्तरउत्तर्यपि, सर्वज्ञविनिश्चयो न अयं सवज्ञ इति विनयेन निश्चयो नास्ति, तस्या

स्वभावस्थ वपु स्वस्वभावे व्यवस्थित तव शरीरम्, एव सत् शरत्त शोणित रक्तशोणितरहितम्, अर्थात् क्षीरधवलशोणितसवलितम्, एतदनन्य जनमाधारणम्, परानुकम्पासफलं च भाषित पर प्रति याऽनुकम्पा तथा सफल-फलवत् परानुकम्पाप्रत्यलं च, तव भाषित वचनम्, एतद् द्वय इत्थं मृत शरीर-वचनद्वयम्, असौ धीर, न मानुष किन्तु देव इति बुद्धिं करोति इव चाच्चार्यनीयोऽयमित्यपि बुद्धिस्तस्य जायत एवेति, वस्तुतः 'न यस्य सर्वज्ञ विनिश्चयस्त्वयि' इत्यस्य स्थानं न यस्य सर्वज्ञविनिश्चयस्त्वयि' इति पात्रे युक्त स्वभावस्थमरक्तशोणित वपु परानुकम्पासफलं भाषित चेतद् द्वय त्वयि यस्य सर्वज्ञविनिश्चयं न करोति अस्मां त्वयि मन्त्रत्वनिर्णयकतृत्वविकल पुरुष, न मानुषो मनुष्यो न भवति, सर्वज्ञत्वमाधकहेतुज्ञानमज्ञावेऽपि सर्वज्ञस्त्वज्ञाना भावात्, किन्तु शून्य-पुच्छविकल पशुरेवासाविति ह्ययम् ॥ १४ ॥

एतत्प्रकाशनप्रभवत्रिभुवनव्यापियन् कथास्तु नाम, तव प्रशिष्याणामपि स्वविद्योद्धारप्रभाविता याऽशी यश प्रथा ताऽशी यश प्रथा परवादिप्रवाण्डेरेकत्र सम्मिलितैरपि प्रययितुमयोग्यैवेत्युपदिशति—

अलब्धनिष्ठा प्रसमिद्धचेतस-

स्तत्र प्रशिष्या प्रथयन्ति यद् यश ।

न तादप्येकममूहसहता ,

प्रकाशयेयु परवादिपार्थिवा ॥ १५ ॥

अलब्धनिष्ठा इति । अलब्धनिष्ठा प्रसमिद्धचेतसस्तत्र प्रशिष्या यद् यशः प्रथयन्ति, एकममूहसहता परवादिपार्थिवास्तत्रापि न प्रकाशयेयुरित्यन्वयः । हे धीर! तव भवत, प्रशिष्या शिष्यस्य शिष्या, पारम्पर्येण शिष्या इति यावत्, कतिमह्यका ? अलब्धनिष्ठा न लब्धा-अलब्धा निष्ठा-विश्रान्ति, अलब्धा निष्ठा येन अलब्धनिष्ठा, प्रभूतसङ्ख्याका इत्ययं किम्भूता ? प्रसमिद्धचेतस प्रकर्षेण समिद्ध-समित्यादिगुणसम्पन्नं चेतोऽन्तःकरणं येषां तं प्रसमिद्धचेतस एवावधारस्तत्र प्रशिष्या यद् यशः प्रथयन्ति याऽऽ जगद्धि एवात यश जैनमतगारवविषयकगुणगानसमुल्लसितं यन् प्रथयन्ति-विन्दारयन्ति भव्यजनहृदयव्यापि कुर्वन्ति, एव समूहसहता सर्वैरेकमह्यमत्याश्रित्यैक समूह स्वीयमनकान्तवादिविनिमुक्तमारचय्य तत्र सहता-सम्मिलिता, प्र-

वादिपार्यिया एकांतवादिना राजान - एकान्तवादिनामग्रेसरा, तादृषि
भवप्रशिष्ययशस्वमानमपि यश, न प्रकाशयेयु न लोकाननप्रिय कुर्यु,
दूरे भवयशस्वमानयश प्रकाशनममात्रतर परवादिधिति हृदयम् ॥ १५ ॥

त्वयि ससारविकारोत्पादनपराङ्मुखा दुःखना यदा भवति तदा दुःखनचनितो-
पद्रवभयरहितैस्तव प्रशिष्यै लोकऽस्मिन् सज्जनमनोन न किञ्चिच्च च तदुत्सवो
याव्य इत्येव सौकर्येण हाक प्रबोधितो भवतीत्याह—

यदा न समारविकारसन्धिति

विगाह्यते त्वत्प्रतिघातनोन्मुखै ।

शठैस्तदा मज्जनबहुभोत्सवो,

न किञ्चिदस्तीत्यभयै प्रबोधित' ॥ १६ ॥

यदेति । हे वीर ! त्वद्यातघातनोन्मुख शठै ससारविकारसन्धितियदा न
विगाह्यते तदाऽभयै सज्जनबहुभोत्सवो न किञ्चिदस्तीति प्रबोधितो लोको भव
तीति ऋष इत्यन्वय । त्वत्प्रतिघातनोन्मुखै तव-जिनस्य यत् प्रतिघातनम्-
आत्मन प्रतिघातासम्भवान् तपश्चरणादित्रियाविश्वसोपायानुष्ठानम्, तदुन्मुखै -
तत्परायणै, ससारविकारसन्धिति ससारस्य यः कामिन्यान्निश्चन नृत्या-
द्यन्नेकतद्गीतादिध्रवणादिप्रभव काविक-वाकिक मानसिकविकारस्य त्वयि
सन्धिति -सम्यग् व्यवस्थानम्, न विगाह्यते न विशेषेण सन्धेपिता भवति
भगवच्छरीरादिकमुद्दिश्य शठं त्रियमाणोऽपि सासारिकमुख दुःखान्निःसाधनोपायो
विक्रियाले-स्याभ्यजनक-वाञ्छ साफल्यमश्नति तदा समारविकारोपायस्य त्वयि
वैषदये सति अभय सर्वेषां चन्तुनामभयप्रदातृत्वेनाजातशत्रोस्तवाभयस्य
प्रतिष्वैरपि भयरहितै, सज्जनबहुभोत्सव सज्जनस्य सामारिकमनोजवस्तु
प्राप्तिचनितानन्द, 'न किञ्चिदस्ति' अस्य स्थाने 'न किञ्चिदस्ति' इति पानो
युक्त यद्दशशठोपनीतानेकमनोहरवस्तुभिरपि जिनस्य न विकारसमुहासस्तदा
तदज्ञानानुरनिपुलपाणां सज्जनाना कृतमत आनन्द इति स नास्त्येव, इति एव
लोक प्रबोधितो भवति—

' यद् यदाचरति श्रेष्ठस्तद् तदेवेतरो जन ।

स यत् प्रमाण कुरत, लोकस्तदनुवतत ॥ १२ ॥ "

इत्यादिवचनाद् अथवा तपोविशोपाय विन्धताऽपि शठान् प्रत्यभयदान

परायण एव स्व सदाऽभयैर्हरेव शठैरपदमकुम्भदिरपि अयादय सज्जनवह
 मोक्षयो यदि कश्चिद् भवेत् तदा धीरन्यापि मनोहरविषयमक्षिपात् स स्यात्, न
 भवति स इति नास्त्येव स इति प्रबोधित इत्यथ ॥ १६ ॥

मात्सर्यदोषाभिभूता परवान्निशिष्या यदि भवदीयसुग्राहयथायवकारो न
 भवति तदाऽत्र विस्मयो न काय इत्याह—

स्वपक्ष एव प्रतिबद्धमत्सरा,

यथान्यशिष्या स्वरुचिप्रलापिन ।

निरुक्तसूत्रस्य यथार्थवादिनो,

न तत्र तथा यत्र तत्र ङोऽत्र विस्मय ॥ १७ ॥

स्वपक्ष एवेति । यथा-न्यशिष्या प्रतिबद्धमात्सरा निरुक्तसूत्रस्य स्वपक्ष एव
 स्वरुचिप्रलापिन, तत् तथा यथायथादिनो न यत्, अत्र तत्र को विस्मय इत्य
 न्वय । अन्यशिष्या अ-यथादिन शिष्या, प्रतिबद्धो मात्सर्योऽन्यपक्षे द्वेषो
 येने प्रतिबद्धमत्सरा सत्, निरुक्तसूत्रस्य स्वगानिरुक्तसूत्रस्य, स्वपक्ष
 एव स्वान्युपसर्गदायित्व एव, स्वरुचिप्रलापिन योऽथ स्वस्य रोचत
 तदथस्य धन क्वचिद् प्रकारेण भाषिणो यथा तत् तदा, तथा तत्र रूपेण,
 यथायथादिनो न तत्र रूपेण तथापन्याभावात्, अत्र अज्ञानविकृम्भितेऽभिन्
 निषे, तत्र राग द्वेषादिरुक्तिस्वास्थ्य भवत को विस्मय ? न विशिद्
 प्याश्रयमित्यथ ॥ १७ ॥

जिनस्य वचनद्वारा सपरशकरवगुण भौत-

नयप्रसङ्गापरिमेयविस्तरै

रनेऽभङ्गाभिगमावपशुलै ।

अत्रिमस्वाद्युपदैर्जन जन

जिनेन्द्र ! साक्षादिव पासि भाषितै ॥ १८ ॥

भवेति । अत्रोऽत्र यथाश्रुतपदमभिम्याद्वारानुसार्थेव । इ जिनेन्द्र ।
 साक्षादिव साक्षाद् यथा स्यात् तथा, जन जन प्रतिपत्तम्, भाषित
 वचनै, पासि रक्षति, कथम्भूतैर्भाषितैरित्याकाङ्क्षायामाह-नयप्रसङ्गापरि
 मेयविस्तरैः नयानां-सङ्गहादानाम्, प्रसङ्गेन-प्रकृतसङ्गत्या, नपरिमेय-पति

सर्वतोभावेन मानुमशक्य, विस्तर-त्रिन्तारो येषु ताति नयप्रत्यङ्गापरिमेयवित्त
राणि, तै प्रसङ्गागतानेकनयविचारगात्रिभिरित्यथ, पुन किम्भूतै ? अनेक-
भङ्गाभिगमाथपेशलै अनेकैभङ्गैरमितो गम्यन्त इति अनेकभङ्गा भिगमा,
एवम्भूता ये अथा-पदार्थान्ते पेशलानि मनोचानि तै, पुन कीदृशै ? अत्र
त्रिमस्वादुपदं अत्रिमस्वादि-अनादायमाधुर्वाणि पदानि-नामिकादानि
येषु तै, स्वच्छ स्वादुमृदुप्रभृतयो हि गुणमात्रवचना अपि दृश्यन्ते, अथवा
अत्रिमाणि-अस्त्वनानि, अत एव स्वादि-म-दधियामपि पेशलानि, पदानि
येषु तैरिति विग्रह उक्त हि—

“शाल-स्त्री भूदमूर्त्तानां मृगां चारित्र्यकाङ्क्षिणाम् ।

अनुग्रहार्थं तत्त्वज्ञै, सिद्धात् प्राकृतं कृत ॥ १३ ॥” []

ह जित ! तव वचनत सुनयस्वरूपमधिगम्य सद्यप्यलक्षणविकल-दुनया कलित
शास्त्रप्रतारणाजनितदुरन्तससारादिफलककमानुष्ठानाचकरणत् तदनुष्ठानजनित
नरकादितो रथितो भवति अनङ्गभङ्गजनितज्ञानादनेकधमाणा परस्परविरोधपरि
हारज्ञानवान् भवति, यतो विरोधप्रसङ्गभया-मुच्यत, अत्रिमस्वादुपदधरणतो
ज्य-तान-दरुन्दोहासो भवतीत्यथ ॥ १८ ॥

भगवतो महावीरस्य सबन्तुभाषामाधारणां भारती न्यौति-

विलक्षणानामविलक्षणा सती,

त्वदीयमाहात्म्यविशेषसमली ।

मनासि वाचामपि मोहपिच्छला-

न्युपेत्य तेऽत्यद्भुत ! भाति भारती ॥ १९ ॥

विलक्षणानामिति । हे अत्यद्भुत ! विलक्षणानामपि वाचामविलक्षणा सती
त्वदीयमाहात्म्यविशेषसमली ते भारती मोहपिच्छलानि अपि मनासि अभ्युपेत्य
भारतीत्यत्रय । हे अत्यद्भुत ! सज्जनातिशयतिशयवत्त्वादत्यन्ताश्चर्यस्वरूप !
भगवन् ! विलक्षणाना मिथोविचानीयानामपि, वाचा तत्तजन्तुवाचाम्,
अविलक्षणा सती सवयचनानुगतस्वरूपतया अविच्छिन्ना सती, एकमप्यपि
हि भगवतोऽधमागधी भाषा वारिदप्रिमुक्तवारिवदाध्रयानुरूपतया परिणमति,
यदाह—

देवा देवां नरा नारा, शबराश्चापि शायरीम् ।

तिपञ्चोऽपि हि तैरक्षां, मेनिरे भगवद्विरम् ॥ १४ ॥” []

स्वदीयमाहात्म्यविशेषसभली स्वदीय यन्माहात्म्यं सद्दिविनेपमभली-
 तद्विनेपान्मर्भता, तत्र येनतियात्नेषु मध्ये भारतीयरूपोऽप्यतिशय इति
 यावत्, मोहेन-भजनेन विच्छ्रान्ति-कस्यापि विचारपदस्याहदावस्थानानि
 मोहपिच्छलानि, अपि मनांसि, अभ्युपत्य अभित-सयतो भावेनोपगम्य,
 त तत्र, भारती वाणा, भाति प्रकाशत इत्यथ ॥ १९ ॥

परस्परविद्विषां प्रवादिनामन्यान्मयीज्ञाजनकरेकान्तवाग्विपकण्टकैरनकान्त
 कल्याणकन्दोच्चिभरान् न पीडितो भवति भवानय म्नुतिवाग्रमित्याह—

अमन् सदेवति परस्परद्विष, प्रवादिन कारणकार्यतर्किण ।
 तुदन्ति यान् वाग्विपकण्टकान् तैर्भवाननेरान्तशिबोक्तिर्यत ॥२०॥

असत् सदेवेतीति । परस्परद्विष असत् सदेवति कारणकार्यतर्किण
 प्रवादिनो यान् वाग्विपकण्टकान् तुदन्ति तैरनेकान्तशिबोक्तिभवान् न अर्दित
 इत्यन्वय । अयत् इति मूलपाठस्तु चिन्तनीयार्थं परस्परद्विष अन्योऽप्य
 द्वेषस्तुति, असत् सदेवेति कारणकार्यतर्किण कारण उत्पत्त प्रागस
 देव कार्यमिति तर्किण नैयायिकान्य कारणे उत्पत्त प्राह सदेव कार्यमिति
 तर्किण साङ्ख्या, प्रवादिन नैयायिकभाङ्ग्यादय, यान् वाग्विपकण्टकान्
 तुदन्ति साङ्ख्या कारणोपपद्य कार्यमित वाग्विपकण्टकान् तुदन्ति-स्वप्न
 यन्ति नैयायिका कारणे मद्रु कार्यमिति वाग्विपकण्टकान् तुदन्ति सण्
 यन्ति, न तु वाग्विपकण्टका यथावत् पण्डिता न भवत्येवति नैयायिकोक्ति-
 विपकण्टका साङ्ख्यमत्तादनप्रवणा पीडयन्त्येव साङ्ख्यान, एव साङ्ख्योक्तिविप
 कण्टका नैयायिकमत्तादनप्रवणा पीडयन्त्येव नैयायिकान्, तै असत् सदेवति
 वाग्विपकण्टके, भवान् सर्वज्ञ धनेकान्तशिबोक्ति अनकान्तत्वलक्ष
 णस्य निवस्योक्तिश्चन यस्य सोऽनेकान्तशिबोक्तिः कारणे स्यादसद्वकार्यं, कारणे
 स्यात् सदव कार्यमिति तुवन् भवान् न अर्दित न पीडित, स्यात्पदौपधि
 साङ्ख्ययो विपकण्टका निर्विषा सम्पद्यन्त इति न तयो म्यात्पदौपधिसङ्ग्रहि
 तानो पीडाजनकत्वमित्याशय ॥ २० ॥

अनेकात्तत्त्वमुपदर्शयता भवताऽनेकात्प्रकारान्यप्रकारेणार्थमुपदर्शयता
तथा जानतां धा न सम्यङ्मतिस्त्वमित्याद्यदि न भवतीत्युपदर्शयति—

निर्मग्नित्यक्षणिकाथवादिन-

स्तथा महत्-सूक्ष्मशरीरदर्शिन ।

यथा न सम्यङ्मतयस्तथा मुने !,

भवाननेकान्तविनीतमुक्तवान् ॥ २१ ॥

निसर्गोति । हे मुने ! तथा भवान् अनेकान्तविनीतमुक्तवान्, यथा निर्मग्न
नित्यक्षणिकाथवादिन तथा महत्सूक्ष्मशरीरदर्शिनो न सम्यङ्मतय इत्यन्वय ।
हे मुने ! सत्यमात्रवक्षुत्वेन सिध्दावचनोच्चारणकृत्वाभाप्रलक्षणमौनप्रवृ
ध्दिरि । तथा तन प्रकारेण, भवान्, अनेकान्तविनीतम् अनेकात्तेन-
नित्यत्वानित्यत्वाद्यन-तथमगयटिनरस्तुतत्त्वेन, विगनेन नीत-प्रापितप्रथम्,
उक्तवान् कथितवान्, यथा येन प्रकारेण, निसर्गनित्यक्षणिकाथवादिन
अर्था स्वभावत एव नित्या इति अर्था स्वभावत एव क्षणिका इति च वादिन,
तथा महत् महत्-सूक्ष्मशरीरदर्शिन यदव महत्शरीरिकं शरीरमव
लोचयत तदन शरीरं तत्ताऽवच्छरीरं नास्तीति,

“तत् सत्यवत् कथात्, पाशवदं वशं गतम् ।

अद्दृष्टमात्रं पुरयं, निश्चकप यमो बलान् ॥ १५ ॥” []

इति वचनात् सूक्ष्मशरीरमपि परलोक्याप्राक्षममस्तीतिदर्शिन, न सम्यङ्-
मतय भवदुक्तानेकान्तप्रकारकमतिगून्यत्वाच्च सम्यङ्मतय इत्यथ ॥ २१ ॥

अयोपदशप्रकारविश्लेषणप्रशरोपदशदानृचन भगवन्तं स्तौति—

मुख जगद्धर्मविक्रता परे, वदन्ति तेष्वेव च यान्ति गौरवम् ।
त्वया तु येनैव मुग्धेन भाषित, तथैव ते वीर ! गत सुतैरपि ॥२२॥

मुखमिति । परं मुख जगत् धमविविक्ततां वदन्ति तेष्वेव च गौरवं यान्ति,
हे वीर ! त्वया तु येनैव मुग्धेन भाषित तथैव ते सुतैरपि गतमित्यन्वय । परे
एकात्वादिन मुख एकात्तन्वित्यत्वेकात्तक्षणिकात्वादिप्रकारम्, जगत् तत्तदे
कान्तधमविशिष्ट विश्वम् धमविविक्तता धमाणामन्योऽन्यभिन्नतां विरुद्धतां
च, वदन्ति कथयन्ति च पुन, तेष्वेव मुखजगद्धर्मविविक्ततास्वरूपेष्वेव,

तस्मात् स्वस्तिन् गौरवस्य व्यवच्छेदः, गौरव गुणवत्, यानि मानुषानि,
 हे वीर ! त्वया तु त्वया पुन येनैव मुखेन च...
 श्वात्, भाषितम् उपदर्शितम्, तयैव तनैव प्रयोगे, ...
 म्यक्षिप्यैरपि, गत गमन कृतम्, न तु मव...
 ण्दिव्याणामित्यथ ॥ २२ ॥

ये स्वदूचनाथं यथावदनवबुद्धैव तपोनुशा...
 र्णात्पतो मुक्तिमभिलषन्निस्वदीयवाक्या...
 र्णात्—

तपोभिरान्तशरीरपीटनैर्नैतानुनधं श्रुत...
 तदीयवाम्यप्रतिबोधपेलैर्नाप्यन नैव शिव चि... ॥ २३ ॥

तपोभिरिति । अत्रान्वयो यथाश्रुत...
 पीटनै एकातेन-सद्यया, शरीरपीटन-...
 नामोपवासादिभि, तथा प्रतानुनधं...
 ण्यवा, श्रुतसपदाऽपि द्वादशाध्ययनं...
 बोधपल्लवै हे वीर ! त्वदीयवाक्यस्य-...
 बसमर्थं, त्वद्वाक्यायपरिपानान्धैरिति यावत्, शिव सं...
 चिकालेनापि नैनावाप्यते नर प्राण ॥ २३ ॥

रागतर्नोपायोऽपि भवदीयो नान्यैत...
 वैराग्य सम्भवति, तदन्तरेण तत्रभवत्...
 पद्यद्वयेनाह—

न रागनिर्भर्त्सनयन्त्रमीदृश, नन्द...
 यथयमन्त ऋणोपयुक्तता, वक्ष्ये किं...

न रागनिर्भर्त्सनयन्त्रमिति । ...
 चलित न विगाहितम्, यथा इयमन्तः...
 तप इत्यवय । हे वीर ! त्वदन्तरि...
 दृग्-दृष्टि पूज्यत्वासत्त्वादिबुद्धिर्वा...
 कणादादिमतावलम्बिभिरित्यथ, ...

तत्रत गङ्गने यस्मान् तद् रागनिर्भरतम्, रागभयन च तद् यद् च रागनिभ-
 र्त्सनयधम्, ईदृशम् अनन्तरमेव निर्दिश्यमानम्, चञ्चित्त चारुम्, न
 विगाहित न विनेयेग शीघ्रम्, चरितमेव भावयति-ययेति, इय भव
 च्छिन्यप्रतिप्यगतम्भनेपलभ्यमाना यत करणोपयुक्तता अन्त करणम्
 मनस, कर्त्तव्येऽनुष्ठानं व्यय परमाणुनि वैराग्या, च पुनः, यदि भावम्,
 चिधम् भावप्रकारम्, कलिलामनम् कठिलं-पापम्, अस्यते शिष्यते
 ह्रीकियतेऽनेनेति कठिलारनम् पारशाधनभाधनमित्यथ त्वय मामोपवासा
 दिरुम्, ईदृशचरिताभागात् त्वदोपासकभ्यो रागो न व्यपगत इत्यथ ॥२४॥

विरागहेतुप्रभव न चेत् सुख,
 न नाम नत् किञ्चिदिति स्थिता ययम् ।
 स चेन्निमित्त स्फुटमेव नास्ति न,
 त्वदन्यत म त्वयि येन केवल ॥ २५ ॥

विरागहेतुप्रभवमिति । 'सुख विरागहेतुप्रभव न चेत् [तदा] तद् न
 नाम विधिः, इति पर्य स्थिता, यत् म निमित्त, स्फुटमेव नास्ति [त्वदन्यत्र]
 येन [यत्] क्वलः स न त्वदन्यत, [किन्तु] स्वयि इत्यन्यथ । सुखं
 विरागहेतुप्रभव रागाभावलक्षणहेतुजन्यम्, न चेत् यत् न तदा, नत्
 सुखत्वेनाभिमतम्, नामेति कोमलामरणे, न किञ्चित् न किमपि सुख
 स्वरूप न भवत्येवत्यथ । इति एवम्, यय इ वीर' तव भक्ता जैना,
 म्थिता व्यवस्थिता, जैना ण्य निर्गतान्त यदुत्-विरागहेतुप्रभवमेव सुख
 मिति चेत् यदि, स विराग, निमित्त सुखकारण त्वा, स्फुटमेव प्रकृतभव
 नास्ति त्वदन्यत्र सुखं नास्ति, येन यत्, केवलं सुख, स विराग त्वदन्यत
 त्वन्निश्चयव्यपिलारिषु, न नाम्भव, किन्तु त्वयि त्रिन एवेत्यर्थ ॥ २५ ॥

कर्म-कर्म फलादमन्व-धप्ररूपणाऽपि यथा भवता क्रियते न तथाऽन्येन सा
 क्तु गवयेत्याह—

न कर्म स्तारमतीत्य वतते, य एव कर्ता स फलान्युपाश्रुते ।
 तददृष्ट्या पुद्गलमूर्ति कर्मज, यथाऽऽप्य नैव भुवि कथनापर ॥ २६ ॥
 न कर्मनि । कर्तारमतीत्य कर्म न वक्तने य ण्य कर्ता म फलाद्युपाश्रुते
 तददृष्ट्या यथाऽऽप्य, भुवि एव कथनापरो नेत्यन्वय । कर्ता

रमतीत्य कर्तारमतिक्रम्य कर्म न वर्तते कम न सभजति, य एव कर्ता य एव यत् कम करोति, स कता, फलानि स्वकृतकमफलानि उपाश्रुते उपमुञ्जे, पुद्गलमूर्त्ति धर्मज पौद्गलिक मनो वचन काय-यापारज्जय च, तत् फलजनक कर्म, अष्टधा ज्ञानावरणीय दशनावरणीय मोहनीया ऽन्तरायादि मद्नाष्टप्रकारम्, यथा येन प्रकारेण, आत्थ है भगवन् ' त्व कथयमि, भुञ्जि जगति एवम् भुना प्रकारेण, कश्चनापर कोऽपि त्वदन्य कथयितुम समथवास्त कथयतीत्यथ ॥ २६ ॥

यथा त्व कथयमि तथैव कुयन्त समीक्ष्यकारिणो नायथेत्याह—

न मानस कर्म न देहवाद्मय,
शुभाशुभज्येष्ठफल विभागश ।

यदात्थ तेनैव समीक्ष्यकारिणः,

शरण्य ! सन्तस्त्वयि नाथयुद्धय ॥ २७ ॥

न मानसमिति । विभागशो मानस कर्म न शुभाशुभ-ज्येष्ठफल, देह वाद्म-
मय कम न शुभाशुभ-ज्येष्ठफलं विभागश इति यत् त्वमात्थ ह शरण्य ! त्वयि
नाथयुद्धय सन्त तेनैव समीक्ष्यकारिण इत्यन्वय । विभागश विभजनया,
मानस कम मनोज्जय कम, मनसा कृत कर्मो न यावत्, न शुभाशुभ
ज्येष्ठफल शुभा ऽशुभयोर्मध्ये ज्येष्ठ फल यस्य तत् शुभाशुभ-ज्येष्ठफलम्, इत्य
नियमो नेत्यथ, शुद्धन मनसा कृत कम शुभफल भवति, काम शोचाद्युपपुत्रमनसा
कृत कर्माशुभफलं भवति, तत्रापि विशिष्टतरशुद्धमनसा कृत कर्म प्रकृष्टफल
भवतायेव मानसिककमणा फलानियमोपलब्धे, तथा देह वाद्मय देहेन
कृत कर्म वचसा च कृत कर्म विभागश शुभाशुभ-ज्येष्ठफल न, उक्तयुक्ते, हे
शरण्य ! शरणागतप्रत्सल ! इति यत् त्वम् आत्थ कथयसि, त्वयि जिने,
नाथयुद्धय मम नाथो त्विन् इत्याकारकबुद्धिमन्त, सन्त सजना,
तेनैव त्वदुक्तप्रकारेणैव, समीक्ष्यकारिण बालोचनपुरस्सर कम कचार
इत्यथ ॥ २७ ॥

परिणामलक्षणं जीवभूयद्वयस्य विबुधो मीचयगम्यते षामिरियुः
दशयति—

यदा न कोपादियुक्तलक्षणं, न चापि कोपादिममस्तलक्षणम् ।
त्वमात्थ मत्त्व परिणामलक्षणं, तदैव त जीर ! विबुद्धलक्षणम् ॥२८॥

यदेति । हे जीर ! यदा मात्थ न कोपादियुक्तलक्षणं न चापि कोपादि
समस्तलक्षणं त्वमात्थ, विबुधु परिणामलक्षणमात्थ, तदैव ते विबुद्धलक्षणमित्य
स्येव । हे जीर ! यदस्य आत्थमननं सम्बन्ध, 'भीरानिद्र-क्षयिणी
भावा मिभक्ष पावस्य स्वरासम् आदियिद्र-यागिन्मिठी च [२-१] इति
तथायमुद्गात् औपनिषाद्भाषयुक्ता जीव इति, तत्र स्वस्यमात्मानम्,
कोपादियुक्तलक्षणं कोपादिभिर्विबुधो जीव इत्यलक्षणम् त्व न
आत्थ न कथयति, कोपादिविषयात्थ निभेगस्य जड इति भयात् कामकाषादि
दशायां आभावात्, च पुन, नापि नैव कोपादिममस्तलक्षणं कोपाप
निलभावयुक्ता जीव इत्यलक्षणं मपि सत्य एव न कथयति, कोपादिममस्त
भावयुक्तत्वस्य चापि जीव कदाप्यभावनायमभवदापाकात्वात्, विबुधु परलान
लक्षणं तत्र च भयपाकाऽभयपाकाभ्यतराऽनिर्गताऽभय-कृत्यं भावयुक्तगुण
वशात्-सम्यगत्याऽनादिकममस्तानवदस्य प्रदायत्वात्-स्वस्य मित्याऽप्यनादिरि
णामलक्षणं 'निरुक्तानादपरिणामयुक्ता जीव इत्यलक्षणं सत्य यदा एव
कथयति, तदैव तदानीमत्र ते चित्तस्य विबुद्धलक्षणं विनाश बुद्ध-समस्त-
पदाधनात्ता विन इति लभ्यमावाप्त भवतीत्येव, विबुद्धसमस्तरेणैतमात्थ
लक्षणान्नरसम्भवादित्याद्य ॥ २८ ॥

ज्ञान क्रिययोऽभ्योऽभ्यगृह्यतयाऽव पञ्चाव न त्वभ्योऽभ्ययिबुधयोस्तत्रमिति
मुरता भयता मुक्तिमाग स्पष्टीकृत एवत्यावद्वयि—

क्रिया च सज्जानवियोगनिष्फला, क्रियाविहीना च विबोधसपदम् ।
निरस्यता हे शममूहगान्तय त्वया गिरायालिरितेन पद्धति ॥२९॥

क्रिया चेति । सज्जानवियोगनिष्फलां क्रियां च क्रियाविहीनां विबोधसम्यदं
च हे शममूहगान्तय निरस्यता त्वया शिवाय पञ्चानतालिरितेन पद्धतय ।
सज्जानवियोगनिष्फलां सज्जानस्य-सम्भगजानस्य, वियोगन-नभावन,
-च्छटाहिताम्, मिया चारियम्, च पुन, क्रियाविहीना सम्भग-

चारिररहितम्, निरोधसम्पद सम्यग्ज्ञानसम्पत्तिम्, क्लेशशातये काम क्रोधादिक्लेशाशांतयम्, निरस्यता निराकुर्वता त्वया त्रिनेन 'सम्यग् ज्ञानरहिता क्रिया न क्लेशशातये, सम्यक्क्रियारहितं च ज्ञानं न क्लेशशान्तये' इत्येव क्वचिद क्रियां क्वचल ज्ञानं चापाकुर्वता त्रिनेनेति यावत्, शिवाय परमानं प्राप्तिरक्षणमोक्षाय, पद्धति मार्गं, आलिखितेन समन्तादुपदेशितेन, सम्यक्त्वयोर्ज्ञानं चरणयोर्माक्षकारणतयाऽनभिधानेऽपि क्वचलस्यैकैकस्य मोक्षकारणत्वप्रतिज्ञेपात् सम्यक्त्वयोस्तयोर्माक्षकारणत्वमयादागतमव, अत एव 'सम्यग्दशनं ज्ञानं चारत्राणि मोक्षमागं [तत्त्वार्थे, अ०१, सू०१] इति सूत्रं वाचकप्रवरं प्रणिनायेत्यत्र ॥ २९ ॥

एकांतवाद्यागमेऽपि विशिष्टा सूक्तसपदं उपलभ्यमानास्तैव पूर्वमहाण वाचिता, इति त्रिनयन्यविन्दव एव प्रमाणमित्युपदेशयति—

सुनिश्चितं न परतन्त्रयुक्तिषु, स्फुरन्ति या वाच्येन सूक्तसपदं ।
तत्रैतता पूर्वमहाणयोत्थिता जगत्प्रमाणं त्रिनवाक्यविप्रुप ॥ ३० ॥

सुनिश्चितमिति । न सुनिश्चितं परतन्त्रयुक्तिषु या वाच्येन सूक्तसपदं स्फुरति तास्तैव पूर्वमहाणयोत्थिता जगत्प्रमाणं त्रिनवाक्यविप्रुप इत्यन्वयः । न अस्माकं जैनानाम् सुनिश्चितं सम्यगवधारणम्, किं सुनिश्चितमित्या काङ्क्षायामाह—परतन्त्रयुक्तिष्विति—परशास्त्रोपदेशितयुक्तिविहारः, या वाच्येन एतावत् एतेष्व निधारणाविषया, सूक्तसपदं, सर्वांगीणादि समुच्चयः, स्फुरन्ति प्रकाशन्ति इति त्रिने, ता सूक्तसपदं तत्रैव द्विवचनं अत्र एव पूर्वमहाणयोत्थिता वाच्यविप्रुप पुरप्रयानको वा महत्त्वः, तत्रैव इव तत्र उत्थिता वाच्यविप्रुप—वाच्यविन्दव जगत्प्रमाणं अत्र— विश्वचन्तो, प्रमाणं—न कस्यचिदप्रमाणमित्यत्र ॥ ३० ॥

ईदृशीं दशनं ज्ञानं चारत्रा मन्त्रयोगेन सुदुमरश्मत्तणादनं वा विशिष्टाति शयाक्षिर्निर्मन्त्रं भवतो मनुष्यजन्मन्यव नान्यथेति शशाशा सुरपमा स्वस्य महत्त्वाभिमानं त्यजतीत्युपदेशयति—

शताध्वराद्या लयनस्तमोचमा,
सुरर्षभा दृष्टपरापराम्बुया ।
त्यदीययोगागममुग्धसक्त्य

स्त्यजन्ति मानं सुरलोकात्प्रमज्जय ॥ ३१ ॥

शताध्वराद्या इति । शताध्वराद्या लवसप्तमोत्तमा सुरपभास्वया दृष्टपरा-
 परास्वरीययोगागममुग्धशक्तयः सुरलोकजन्मा मानं त्यजन्तीत्यवय ।
 शताध्वराद्या इन्द्राद्या, लवसप्तमोत्तमा लवसप्तमा - अनुत्तराभिधानेषु
 पञ्चसु विमानेषु निरस्ततो द्रवा, तं उत्तमा - सर्वश्रेष्ठा येषु तादृशा, सुरपभा
 दवानामधिपतय, इन्द्राद्या विनेन, दृष्टपरा ऽपराः 'अयमेतस्मात् परोऽथ
 चास्मादपर' इत्येव दृष्ट परा ऽपरभासो येषां ते दृष्टपरापरा, परा ऽपरश-दावत्र
 भावप्रधानत्वात् परत्वा ऽपरत्वे प्रतिपाद्यत, एवम्भूतान्ते सुरपभा त्वर्तीय
 योगागममुग्धशक्तयः खदीय - तत्र सम्बन्धी यो योग - दशतज्ञानचारित्र्या
 चामरु तस्य भागमे-प्राप्तौ यद्वा स्वदीयौ-भवतो महावीरस्य सम्बन्धिनौ यौ
 योगा ऽऽगमो-मोक्षकारणदशान ज्ञान चारित्र्यामको योग, द्वादशाङ्गीरूपं चिन
 प्रवचनमागम, तयो, तत्राहावित्यथ । मुग्धा-कुण्डिता शक्तिर्येषां तादृशा
 सन्त, सुरलोकजन्मा सुरलोक-दवल्लोके, यद् जन्म-स्वोत्पत्ति, ततः
 सगातम्, मानं अभिमानं त्यजन्ति मुञ्चन्ति ॥ ३१ ॥

उपगतानि वृत्तेनैकत्रिंशत् पद्यानि रचितानि, अथापस्तुनिसमाप्ति सूचनाय
 शिखरिणीवृत्तेन द्वारिणिसप्तमपद्य प्रजाति—

जगन्नैकावस्थमिति, युगपदखिलानन्तविषय,

यदेतत् प्रत्यक्षं तत्र न च भवान् कस्यचिदपि ।

अनेनैवाचिन्त्यश्रुतिरमसिद्वेन्दु रिदुषा,

समीक्ष्यैतद् द्वारं तव गुणकथोक्ता वयमपि ॥ ३२ ॥

[शिखरिणी]

जगन्नैकावस्थमिति । हे चित् यदेतद् युगपदखिलानन्तविषय नैकावस्थ
 जगत् तत्र प्रत्यक्षं, च [पुन] भवान् कस्यचिदपि न, अनेनैव तु रिदुषाम् अचिन्त्य
 प्रवृत्तिरमसिद्वेन्दु द्वारं समीक्ष्य वयमपि तव गुणकथोक्ता इत्यन्वय । यदेतत्
 लोकप्रसिद्धम्, युगपत् समकालम् अखिलानन्तविषयम् अखिलं च
 तदनन्तविषयं चाखिलानन्तविषयम्, अनन्तविषयमित्यत्र अनन्ता विषया उप
 वनं यस्मिन्तदनन्तविषयमित् बहुमीहि यद्वा अखिला - सकल-
 , अनन्ता विषया यत्रेति समास । नैकावस्थम् एकावस्थं न

भवतीति नैकावस्थमनेकावस्थमिति यावत्, इदं जगत् विश्वम्, हे निन' त्व प्रत्यक्ष प्रत्यक्षज्ञानविषय, च पुन, भवान् स्वम्, कस्यचिदपि केवला लोकाहितस्य कस्यापि प्रमानु, न लिङ्गविपरिणामेन प्रत्यक्ष इति सम्बध्यते, प्रत्यक्षविषयो नेत्यथ, अनेनैव यदि भवानस्माद्दशा प्रत्यक्षस्तदा तु दर्शनेनापि अचिन्त्यप्रकृतिरससिद्धिं लभेमहि अपितु नेत्यनन्तरोपदर्शितहेतुना, तु पुन विदुषा पण्डितानाम्, अचिन्त्यप्रकृतिरससिद्धे, अचिन्त्या प्रकृति स्वभावो यस्य तादृशो यो रस -भवद्विषयक आनन्दस्य सिद्धे -निष्पत्ते, यद्वा अचिन्त्य प्रकृति -अचिन्त्यस्वरूपो रस -आनन्दो यत्र तादृश्या सिद्धे -माक्षस्य, एतद् द्वार त्रिनगुणस्तुतिलक्षण द्वारम्, सर्माक्ष्य सम्यक् परिभाष्य, यद्यमपि असाध्यमुखा त्रिनभक्ता अपि, तत्र त्रिनस्य, गुणषथोत्का गुणवर्णनोरकण्ठिता इत्यथ । "रमै र्वैदिलक्षा यमनसभला ग शिखरिणी" इतिलक्षणलक्षितत्वात् त्रितरिणी घृत्तम् ॥ ३२ ॥

क स्तुति श्रीनिनेन्द्रस्य, सिद्धसेनविनिर्मिता ।

क तदर्थेकदेशाया व्याख्या लावण्यनिर्मिता ॥ १ ॥

तथापि मननादस्या, वर्धमानो त्रिन स्वयम् ।

हृदयस्थोऽचिर भूयाद्, भक्त्यामितकामद ॥ २ ॥

एतद्द्वारयाविभातार्था आद्या द्वात्रिंशिका स्तुति ।

दिवाकरकृता निन्य, पठ्यमानाऽस्तु मृतये ॥ ३ ॥

इति श्रीतपोगण्डाधिपति-शासनमघ्राट्-सर्वतश्चस्वतन्त्रधीविजयवैशि

पट्टालङ्कारेण व्याकरणवाचस्पति शास्त्रविशारद-कविरत्नोत्पदाङ्गा

धीविजयलावण्यसुरिणा विरचिता विरणावलीनाम्

प्रथमद्वात्रिंशिका याख्या समाप्ता ॥

॥ ॐ अहं नम ॥

सूरिपुरहर-ताडिंशिशेभलि-पूज्य श्रीभिद्धमेनद्विवाकर
विरचित प्रथमद्रात्रिशिकानो

भाषार्थ—

कर्ता—पचासठ मलाराज श्री मुशीवविजय गण्डिवर्य

प्रारम्भमा त्रष्टु श्लोक द्वारा श्रीमहावीर परमात्माने
प्रशाम करीने तेज महावीर प्रभुनी स्तुति
करवानी भाषनानु प्रदर्शन—

स्वयम्भुव भूतसहस्रनेत्रमनेकैमेकाक्षरभावलिङ्गम् ।

अयत्तम र्याहृतविषलोकमनादिमेष्या तमपुर्व्वपापम् ॥ १ ॥

समन्तसर्वाक्षगुण निरक्ष ख्यम्प्रभं संवगतावभासम् ।

अतीतसदयानमनेन्तःकल्पमधिन्त्यमाहात्म्यमलोकैर्लोकम् ॥ २ ॥

कुहेतुतर्जोपरतप्रपञ्चसद्भावशुद्धाप्रतिगादवादम् ।

प्रणम्य संख्यसनवर्धमान स्तोत्रे यतीं द्वे जिनवर्धमानम् ॥ ३ ॥

‘स्वयम्भू’ वजेरे १८ विशेषणाना श्रीमहावीरप्रभुने प्रशाम
करीने तेज महावीर प्रभुनी स्तुति करीश

१८ विरोधा अने तेनो अर्थ—

[१ वा श्लोकनो अर्थ]

[१] स्वयम्भुव—स्वय ओध पामेना सर्वोत्तम तीर्थकरनामकर्मना पुष्ट्य
दणने धारणु करनार (अर्थात् तीर्थकर जेवा) देववशान अने
देववर्शन स्वरूपे वीतरागशाभा वर्तता अक्षना उपासनेने पञ्च
उपासना करवा लायक

[२] भूतसहस्रनेत्रम्—छिताहितना दर्शक होवाथी प्राणिमण्डना नयन
समा निभिल प्राणीओना नयन ज्या करे छे अभिय प्राणीओ

- [૧૧] સ્વયમ્ભ્રમ—સ્વયં નિરુપમ પ્રકાશવાળા
- [૧૨] સર્વગતાવમાસમ્—સકલ પર્યાએ કરીને સહિત જે સકલ પાથ તેને ભણનારા
- [૧૩] જ્ઞાતીતમલ્યાનમ્—અગણિત લોકોત્તર ગુણના નિધાન કૃતકૃત્ય સર્વાંશે યોગિજનને પણ અગમ્ય
- [૧૪] જનન્તકલ્પમ્—જિવ વિધ્યુ પિતામહ શુદ્ધ, કર્મ જગત્કર્તા, અને અર્હન્ વગેરે વિવિધશબ્દોથી વિશ્વ જેને સંબોધી રહ્યું છે એવા અને યુગોના યુગો સુધી રહેનારા
- [૧૫] જાચિન્વ્યમાહામ્યમ્—અચિન્ત્ય માહાત્મ્યશાલી
- [૧૬] જાલોકલોકમ્—અલોકાકાશનુ પણ અવરોકન કરનારા સામાન્ય જીવોને અગોચર ચર્મચક્રુને અગોચર સ્વર્ગાપવર્ગાદિ જે નિખિલ વસ્તુ તેના પણ ભલનારા લોક અને અલોકનુ નિરીક્ષણ કરનારા

[૩ ભ શ્લોકનો અર્થ —]

- [૧૭] કુહેતુ—સર્કાપરતપ્રપચ્ચસન્નાવગુદામનિરાદવાદમ્—કુહેતુ અને કુતર્કથી રહિત જગતની વાસ્તવિક અસ્તિતાને જણાવનાર, તથા જેનો પ્રતિવાનક અપર કોઈ વાદ નથી એવો જે સ્યાદાતે તેને પ્રતિપાદન કરનારા
- [૧૮] સચ્ચાસનવધમાન—નિર્ણય પ્રવચન દ્વારા સર્વ દર્શનીઓમા અચ્ચસ્થાન ભોગવના

- [૧૯] યતીદ્ર—મુનિરૂપ દેવોમા ઈન્દ્ર સમાન ૧ ૨ ૩
 ન કાવ્યસાષ્ટેને પરસ્પરેષ્યયા, ન વીરકીર્તિપ્રતિષેધનેષ્ઠયા ।
 ન વચ્ચ ધ્યાદતયૈવ નૂયસે ગુણજ્ઞપ્ત્યોડમિ યતોડવમાદર ॥ ૪ ॥

હે વીર વિભુ ! મારામા કાવ્યશક્તિ છે માટે તુ આપને સ્તવુ છું એમ નહીં અન્ય સ્તવે છે તો તું કેમ ન સ્તવુ એ વૃત્તિથી સ્તવુ છું એમ નહીં અન્ય દર્શનીઓમા આપની અથવા મારી કીર્તિ ફેલાય એ ઈચ્છાથી સ્તવુ એમ નહીં કેવલ બ્રહ્મામાત્રથી આપને સ્તવુ છું એમ પણ નહિ કિન્તુ એવા ઈન્દ્રાદિકો આપને અનુપમ ગુણવાળા સમજીને પૂજે છે માટે

શ્રદ્ધા પ્રથે આ મારો સ્તુતિનો પ્રયત્ન છે, અર્થાત્ હું પણ આપને સુલુભતા
કેન્દ્રને મુનિ કહે છું ૪

પાસ્તરાનેપવિલુપચેતસ , સ્વરાદપૂવાપરમૂનિશ્રવાન્ ।

મમીપ્ય તાવોત્પથિકાન્ કુવાદિન , કથ પુમાન્ સ્યાદિત્તરમ્ભવિ ૬૨૭
હે વીર વિભુ ! પરસ્પર આક્ષેપ કરવામાં હણાયેલ ચિન્તકાળા જેવા
પૂર્વાપર કથનને ભૂલી જનાર અને તત્ત્વથી વિપીત દિશામાં પ્રયાણ
કરનાર એવા કુવાદિઓને જોઈને આપના સુલુભતા કરવામાં માર
જો શું થવ કઈ રીતે જોઈ શકે ? ૫

વદન્તિ યાનેવ ગુણાપચેતમ , સમેત્ય દોયાન્ કિલ્લ ઠ સર્વેરૂપા ।

ત ણ્વ વિજ્ઞાનપયાગતા સતા , સ્વદીયમૂલપ્રાનેરિદિગ્મ ૬૨૮

હે વીર વિભુ ! આપના વચન સુલને ભવવાઈ નુકસાન અને
પોતાના આત્માનો નિરોધ કરનાર એવા એકાન્તગી ૫૫ જે દોષો
પ્રદર્શિત કર્યા છે, તે યથાર્થ રીતે અપેક્ષાવા ની ધરના કર્મ ફિરુઈ જો
તો ખરેખર સમજાનોને આપના સ્યાદાલની અને ધર્મના સુલનાર
શક છે ૬

કૃપાં વહન્ત કૃપણેષુ વન્તુષુ સ્વર્મામરાનેષ્વી કુરુચ્ચ ।

સ્વદીયમપ્રાપ્ય કૃતાયકૌગલ , સ્વત કૃપા મરુચ્ચ ૬૨૯

હે વીર વિભુ ! આપની દયાશબ્દના અર્થગુણોને કૃપા તોને
નહિ પામેલા અને દયાપાત્ર પ્રાણીમાં દયા દર્શાવે છે તે સુ મ સ દેવાને
પણ તત્પર થયેલા એવા ઔદાદિ પોતાના પ્રવેશ કેને દયા ઉપમ
પ્રાવે છે અર્થાત્ તે ખરેખર દયાને પાત્ર છે ૭

વનોડ્યમન્ય કરુણામકૈરપિ , સ્વલિપિત્તકૈરુચ્ચ ૬૩૦

વિકુસલસ્વદ્વચનામૃતોષધ , ન ગાનિનગ્રાલ સર્વેરૂપ ૬૩૧

હે વીર વિભુ ! તપ-જપાદિ કાય-કર્મ મૂલકિયા પણ સહે-સાઈથી
મુજિ મળી શકે છે તો ત્રિનેશ્વર ભાવેલ વધારે કૃપા મારે સહન
કરવા જોઈએ ? હું તમને સહેસાઈથી કહીને કૃપા મળી આપીશ આ
મિલનો એવો ભવ્યાધિથી વ્યથિત થઈને વધારે કૃપા મળી આપીશ
શકતો નથી ૮

પ્રપદ્મિતક્ષુલકતકશાસને , પરદ્રણેવાલ્પમતિમવાસને ।

શ્વદાયસન્માગલિલોમચેષ્ટિત કથ નુ ન સ્યાત્ સુચિરં જનોઽજન ? ॥ ૧ ॥

હે વીર નિભુ ! દીર્ઘસસારી એવા કૃવાદીઓએ કૃતકંઠારા આપના માર્ગથી વિમુખ કરાએવ અપમતિવાળી પરાધીન પ્રાણી ચીરકાળ પર્યંત અજન-જનમવિનાનાજ કેમ ન કહેવાય ? , અર્થાત તેની જનમપરંપરા નિષ્કળ છે ૯

પરસ્પર ક્ષુદ્રજન પ્રતીપગાનિદૈવ દણ્ડેન યુનન્નિ વા નવા ।

નિરાગસસ્ત્વપ્રતિહૃલાદિનો વહત્વમુગ્રેહ ચ જાલ્મવાદિન ॥ ૧૦ ॥

હે વીર નિભુ ! ક્ષુદ્ર પ્રાણી પોતાના પ્રતિપક્ષીને આતીક પુરતોજ યદિત્તહાર કરે આ ન પણ કરે, કિંતુ મૂર્ખ એકાન્તવાદીઓ આપનું વિપરીત જોડીને નિરપરાધી એવા અમોને આ લવ અને પરભવને વિષે પણ સંતાપે છે ૧૦

અવિદ્યાયા ચેહુગપદ્મિલ્મળ ક્ષણાન્નિ કૃદ્ધ ન વિજોજ્યયતે જગત્ ।

ધ્રુવ મવદ્વાક્યવિલોમનુર્નયાશ્ચિરાનુગાંસ્તાનુપગૃહ્ય શેરતે ॥ ૧૧ ॥

હે વીર નિભુ ! એકી સાથે અવિદ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલ અને અવરાયેલ ક્ષણાદિ મિથિતિવાળું વિદક્ષણ આ જગત્ છે અને તે એકી સાથે મમત્ત્વ લેઈ શકાતું નથી કિન્તુ આવરણના પ્રતિબંધ અને વિનાશને અનુમારે લેઈ શકાય છે આવી માન્યતાવાળા વેદાન્તિઓ ખરેખર અવિદ્યાને ભેટીને ચિરકાળ લવમા જ રમન કરે છે ૧૧

સમૃદ્ધપત્તા અપિ સન્નિઠરાણ્ડિતો યથા ન ગચ્છન્નિ ગત ગરમત ।

મુનિશ્ચિત્તજ્ઞયવિનિશ્ચયાલ્પયા, ન તે મત યાતુમલ પ્રવાદિન ॥ ૧૨ ॥

હે વીર નિભુ ! જેમ ઉત્તમ મયૂરો સુન્દર પાખ હોવા છતા પણ ગરૂડની જેમ ગમન કરી શકતા નથી તેમ એકાન્તવાદીઓ નિર્ણીત પાંથના નિશ્ચયવાળા પોતાને સમજતા હોય છતા પણ આપના મ્યાદ્વાદર્શનને પામી શકતા નથી ૧૨

ય ય્વ ધૃત્વીવનિરાયવિસ્તર પરૈરનાલીઢપયસ્ત્વયોદિત ।

અનેન સર્વેજપરીગ્ગણક્ષમાસ્ત્વયિ પ્રસાદોદયસોક્તવા સ્થિતા ॥ ૧૩ ॥

હે વીર નિભુ ! અન્ય તીર્થીઓ જેનો માર્ગ સ્પર્શી શક્યા નથી એવું

આ પૃથ્વીકાયનું વિસ્તૃત ગહન સ્વરૂપ આપે જે પ્રતિપાતન કર્યું છે, તેથી સર્વજની પીઠાણુ કરવામા હુશદ એવા પરીક્ષકો આપને સર્વજ સમજે છે, અને પ્રભુની અમારી પર કેવી મ્હેર કે આવા કાવો અમને બતાવ્યા એમ સમજી અલ્પ ત હર્ષિત થાય છે ૧૩

વયુ સ્વભાવસ્થમરત્નશોભિત, પરાતુકમ્પાસર્વલં ચ માપિતમ્ ।

ન વસ્ય સ્વશ્ચિનિશ્ચયસ્ત્વયિ, દ્વય કરોત્યતદસૌ ન માનુષ ॥ ૧૩ ॥

હે વીર નિભુ ! જેઓ આપને સર્વજ માનવા તૈયાર નથી તેઓને પણ આપનું ધવલ રૂબિરવાળું શરીર અને અનુકમ્પામા સમ્પૂર્ણ વચન 'આ મનુષ્ય નથી કિન્તુ કોઈ દૈવિક પુરુષ છે એવી બુદ્ધિને તો અવશ્ય ઉત્પન્ન કરે છે અથવા ઉપર જાણવેલ એ વસ્તુથી આપની સર્વજતાનો નિર્હુષ જે નથી કરી શકતા તે ખરેખર મનુષ્ય નથી પરંતુ શૃંગ પુષ્પથી વિકસે પશુ જે ૧૪

અલ્પચિનિષ્ઠા પ્રમમિદ્ધચેતસસ્ત્વ પ્રશિષ્યા પ્રયયન્તિ વચ્ચ ।

ન તાવદ્વ્યેકસમૂહમહતા પ્રકાશયેયુ પરવાદિપાર્થિલા ॥ ૧૪ ॥

હે વીર નિભુ !, ગુણથી અતિશય સમૃદ્ધ ચિત્તવાળા અન્ય અને પ શિષ્ય-પ્રશિષ્યો જેટલા યશને વિસ્તારે છે, તેટલા વચ્ચ પણ એવિનિયમિત પરવાદીઓના અચગાપીઓ વિસ્તારી શકતા નથી, તો પછી આપના યશ જેવા યશને વિસ્તારવાની તો વાતજ ક્યાવી હોય ! ૧૪

યદા ન સમારવિકારસમ્થિનિર્ગિહાદ્યત સ્વપ્રતિશાન્નનુર્ન ।

શૈત્વન્યા સજનવલ્લભોરસવો ન ત્રિચિદમ્નીત્યૈ શરિતિ ॥ ૧૫ ॥

હે વીરનિભુ !, દુર્લભોએ અનુકમ્પા અનુકમ્પાથી દર્શાવેલા પલ્લુ આપનામા રાગાદિ વિકાર ન જણાયો, આથી જ એવા આપના શિષ્યોએ જગતને જણાવ્યું કે-સસારમા સર્વજનને જેઈ વસ્તુ નથી અને તેથીજ તે મળતા ઉત્સવ પણ હોઈ શકે નથી. અરથ હે વીરનિભુ ! દુર્લભોએ અનુકમ્પા અનુકમ્પા ઉપદ્રવાદિકર્ષા જે સુ આપનામા રાગાદિ વિકાર જણાયો નહિ, તેમ આપે તેમને જાણવું જોઈ નહિ અલ્પ અનેલા દુર્લભોએ જગતને ધ્વનિત કર્યું કે-સસારમા સર્વજનને જેઈ વસ્તુ નથી અને તે મળતા ઉત્સવ પણ નહી ૧૫

સ્વપક્ષ વૃદ્ધ પ્રતિબદ્ધમગ્નરા, યથાપગિષ્વાઃ મ્વરશિમગ્નિત ।

નિરુક્તસૂત્રસ્ય યથાપ્યવાદિનો, ન તત્તથા યત્તથ કોઽન્ન મિમ્મય ॥૧૭॥

હે વીર નિભુ ! અન્ય મનના દ્વેષી એવા કુતર્કવાદીના સંતાનોએ આપના પ્રતિપા ન કેવ સૂત્રને યુગ્મિ પ્રમાણે સ્વપક્ષમા ઘડાવ્યા છે, પરંતુ તે યથાર્થવાદી નથી, આ બાજતમા વીતરાગ એવા આપને શુ આશ્ચર્ય હોય ? ૧૭

નયમસજ્જાપરિમેયવિભૈરનઠ્ઠમજ્જામિગમાયવગ્ઠેઃ ।

મહૃદ્મિમસ્વાદુપદૈવનં જનં, ત્રિનંદ્ર ' સાજ્જાદિય વામિ માપિતૈ ॥ ૧૮ ॥

હે વીર નિભુ ! નયની ઘડનાવી વિશાક અને વિવિધ બાગાધી જેથ જે અર્થ તેનાવી મનોહર અને અકૃત્રિમ માધુર્યપ વાગી દેશનાથી આપ વિશ્વનુ બલે સાક્ષાત્ જ રક્ષણ કરો છો. ૧૮

પિલ્લજ્જાનામવિલ્લજ્જા સત્તી, સ્વકૃપમાહામ્યવિશાપમમન્તી ।

મનાંમિ યાયામપિ મોહવિષ્ણ્વજ્જામ્બુવસ્ય સ સ્વદ્ગુ ' માતિ મારત્તી ॥ ૧૯ ॥

હે વીર નિભુ ! અતિશયની ગણનામા મ્થાન પામેલી અને સકલ જીવોની ભાષામા પરિભામ પામતી આપની મજુલ વાલી મુઘ્ધ જનોના મનમા પણ મ્હારે છે ૧૯

મમર સદયાત પરસ્પરદ્વિય, પ્રયાદિત કારણકાયતર્કિણ ।

ગુદમિત યાન્ ઘાગિરપકળ્લકાદ્દ સેર્મવાતનઠ્ઠાન્તનિવોક્કિરવત ॥ ૨૦ ॥

હે વીર નિભુ ! માટીરૂપ કારણમા ઘટરૂપ કાય નિરોભાવે છે જ અથવા નથી જ આ રીતે કહેતા અને પરસ્પર દ્વેષ રાખતા એવા પ્રવાદીઓ (માખ્ય-નૈયાયિકાદિ) જે પ્રતિપક્ષીની વાણીરૂપ વિષકટકનું ખડન કરે છે તે વિષકટકો અનેમન્તમય કૃત્યાજવચનવાળા આપને બ્યથા કરી શખ્યા નથી ૨૦

નિસર્ગનિત્યજ્જાણિયાયવાદિત તથા મહત્સૂદમ્મતીરદ્ગિત ।

યથા ન સમ્યચ્ચાતયસાયા મુને, મવાનનેકાન્તવિનીતમુક્કવાન્ ॥ ૨૧ ॥

હે વીર નિભુ ! સત્યવાદી એવા આપે ત્રત્યેક વસ્તુને અનેકાન્ત સ્વરૂપવાળી પ્રતિપાદન કરી છે આની આગળ 'વસ્તુ નિત્ય જ છે, ક્ષણિક

જ છે શરીર વિશાળ જ છે, સૂક્ષ્મ જ છે' આ રીતે એમના બધા ગુણ એવા પરવાદીઓ વિમળ શુદ્ધિવાળા હોઈ શકતા નથી. ૨૧ ~ ૧

મુજ્જ જગદ્દમવિવિક્તતા પરે, વદન્તિ તેષ્વેવ ચ ચાર્તિ ગૌતમ્ ।
ત્વયા તુ યેનૈવ મુક્તેન ભાષિત, તથૈવ ત વીર ! મત મુનરપિ ॥૧॥

હે વીર વિભુ ! જ્યારે એકાન્તવાદીઓ એમના નિલ્લસીને સ્ત્રોતો વિશ્વના સ્વભાવની વિરુદ્ધતાને કહીને તેમના મહત્તા માને છે ત્યારે તેને અનેકાન્તસ્વરૂપ વર્ણવ્યું તેમા જ આપની શિષ્ય પ્રતિષ્ઠા પ્રતિ પ્રતિ કરી રહી છે ૨૨

તપોમિરેકાન્તશરીરપીઠનૈત્રતાનુવચ્ચૈ શ્રુતમપદાપિ શા ।
લ્લદીપવાક્યપ્રતિબોધપેલ્લૈરવાચ્યન નૈવ મિત્ર વિરાગપ ॥ ૨ ॥

હે વીર વિભુ ! ભાગ્યે તપ તપી શરીરનું શોષણ કરીને તેને પરિપાલન કરે, અથવા વિવિધ શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરે, પણ શુદ્ધિ પચનરહસ્યને નહિ સમજતા છવો ચીરમખે પશુ ક્રોધની શક્તિ નથી ૨૩

ન રાગનિર્મલ્સનયદ્દમીદશ, ત્વન્યરમિશ્રાવતિ જુગ્મ્ ।
પયેયમન્ત કરણોપયુક્તતા, વહિશ્ચ વિત્ર ક્ષાન્તવત ॥૨૩॥

હે વીર વિભુ ! રાગ-દ્વેષને દૂર કરવામાં શ્રેયસ્કરું સુખ્યત્વ આપની શિષ્યપરંપરામાં દેખાય છે તેને છતાં પણ અનુભવિઓ સ્પર્શી શક્યા નથી જેમ દ્રશ્ય તરીકે-ધ્વજ, ઘડા અને અન્યો અને અન્યે પાપને દૂર કરનાર વિવિધ પ્રકારનું ઈશ્વર-પ્રદાન (આ ઈતરમા દેખાતું નથી) ૨૪

વિરાગદ્દેતુમમ્ભવ ન ચેત્સુમ્બ, ન વાત વર્કરંજન વિગ્રા વયમ્ ।
સ ચન્નિમિત્ત સ્પુટમેવ નાન્તિ ન ત્વન્ત ॥૨૪॥

હે વીર વિભુ ! જે સુખ રામના અભાવ થયેલ નથી તે અભેર સુખ જ નથી એ રીતે એકાન્તવાદીઓ એ કહીને રાગનો અભાવ એ સુખનું કારણ છે તો તે સુખનું કારણ એ કહીને રાગનો અભાવ આપનાથી અન્ય કારણથી કારણકે-સર્વમા મિત્ર જ છે ૨૫

ન કર્મ કતારસતાય ઘનત, ય એવ કર્તા મ પન્નયુપાધુત ।

તદ્દષ્ટા પુદ્ગલમૂર્તિસ્મરત, યદાત્ય નૈવ મુષિ કલ્પનાપર ॥ ૨૧ ॥

હે વીર મિભુ ! કર્તા મિવાય કર્મ હોઈ થમ્તુ ની, જે કર્તા છે તે
જ ક્ષણને જોગવે છે તથા તે કર્મ પૌદ્ગલિક અને ગાનાવરણીયાદિ આક
મૂળ લેવાણુ છે, આ હકીકત આપે જે કહી છે તેને જગતમા અન્ય કોઈ
પન્ન કહેવાને સમર્થ નથી ૨૬

ન માનમ કર્મ ન દ્વદ્વાદ્વમય, ગુમાગુમગ્દેષ્ણ વિમાગત ।

યદાત્ય તેનૈવ મર્માદ્યકારણ, ધારણ્ય ' સન્તસ્ત્યમિ નાયયુદ્ધય ॥ ૨૭ ॥

તરણાગત વતસવ હે ની-મિભુ ! માનસિક વાચિક અને કાયિક કર્મ
અત્યત શુભ ક્ષણવાણુ અથવા અત્યત અશુભ ક્ષણવાણુ જ હોય એવો
કોઈ નિયમ નથી કિન્તુ આત્માની પરિવર્તિને અનુસારે શુભાશુભ ક્ષણની
તરતમતાવાણુ હોય છે આ રીતે આપ જે પ્રકારે કહો છો તે જ પ્રકારે
આપને નાથ ગણુતા સન્નનો નિચાર પૂવક કાર્ય કરનારા હોય છે ૨૭

યદા ન કોપાદિવિયુક્તલક્ષણ ન ધ્યાપિ કોપાદિમમલક્ષણમ્ ।

સ્વમાત્ય સત્ત પરિણામલક્ષણ, સ્વદ્વ તે વીર ! ત્રિયુક્તલક્ષણમ્ ॥ ૨૮ ॥

હે વીર મિભુ ! ક્રોધાદિકથી રહિત હોય તે જીવ કહેવાય, અથવા
ક્રોધાદિ સમગ્ર પરિણતિવાળો હોય તે જીવ કહેવાય એમ આપ પ્રતિપાદન
કરતા નથી, કિન્તુ જીવત્વ ભવ્યત્વ અથવા અભવ્યત્વ અન્તિત્વ અન્યત્વ
કર્તૃત્વ શોકૃતૃત્વ, ગુણવત્ત્વ, અમનેગતત્વ, અનાદિકર્મસન્તાનબદ્ધત્વ પ્રદેશ
વત્ત્વ ગ્ચરુપત્ત્વ નિત્ય વ વોર અનાદિ પારિણામિક ભાવવાળો જે હોય તે
જીવ કહેવાય એમ પ્રતિપાદન કમો છો આનાથી જ આપ સકલ પદાર્થના
ગાતા છો તે સ્વેજે સમજ શકાય તેમ છે ૨૮

ક્રિયા ચ સન્નાનવિયોગનિષ્પન્ન ક્રિયાત્રિહીના ચ વિવોધસપદમ્ ।

નિરત્યતા ક્લેશસમૂહશાન્તયે, સ્વયા શિવાપાત્રિરિતેવ પદ્માત ॥ ૨૯ ॥

હે વીર મિભુ ! જ નરહિત ક્રિયા અને ક્રિયારહિત જ્ઞાન કલેશ ગણુની
શાન્તિને અવ થતા નથી, કિન્તુ પરસ્પર મિલિન જે જ્ઞાન અને ક્રિયા તે જ
સકલ ક્રોશની શાન્તિને અર્થ થાય છે આ રીતે નિરૂપણુ કરતા આપે
મુખિનો માર્ગ સ્પષ્ટ કરેલ છે ૨૯

દુઃખેન સત્ત્વચુકિતુ, સ્ફુરતિ વા કાશ્ચન સૂક્ષ્મપદ ।

અદૃશ્યવૈશિષ્ટ્યા, જગત્પ્રમાણ જિનગ્રાહ્યત્રિપુષ ॥ ૩૦ ॥

કેવી વીણુ! આ વસ્તુ તો અમારે મન નિર્ણીત જ છે કે-અન્ય
અન્ય શિષ્યોએ જે કાઈ સુભાષિત સંપત્તિઓ જળકે છે તે આપના
દુઃખો મવાનુગમ્યથી ઉછળેલા વચનરૂપી બિન્દુઓ જ છે કે જે
અંતરમગ્ન છે ૩૦

શિવગ્ન્ય ન્યમસમોત્તમા, મુરપંચા દષ્ટપરાપરાસ્ત્યવા ।

ન્યમગ્નગમનુષ્ણકાય, -સ્વજન્તિ માનં મુરલોકનમગ્નમ્ ॥ ૩૧ ॥

કેવી વિભુ! તેનું પરત્વ અને અપરત્વ આપે નિહાળ્યું છે એવા
કેવી અર્થીને અનુત્તર વિમાન સુધીના દેવાધિપો આપના યોગબળ
અથવા અનુભવની આગળ હૃદિત શક્તિવાળા થયા છતાં દૈવિક અભિમાનો
સારે છે ૩૧

શાશ્વત્કાવચ્ય યુગપદત્વિલાનન્તવિપચ

વદત્તપ્રત્યક્ષ તવ ન ચ મગાન્ કલ્પચિદપિ ।

ધનૈવાચિન્ત્યપ્રકૃતિરસમિદેસ્તુ વિદુષાં

સર્માહ્યતદ્દ્વારં તત્ત ગુણકયોલ્કા વચમપિ ॥ ૩૨ ॥

કેવી વીર વિભુ! અનેક અવસ્થાવાળું અને પરિપૂર્ણ અનન્તલોગના
અનન્તપદ પાઈવાળું આ જગત આપને તો પ્રત્યક્ષ જ છે કિન્તુ અમને
અપ્રત્યક્ષ નથી કે જેથી કરીને આપના દર્શનાદિકથી અચિન્ત્ય સ્વભાવ
અથવા આનન્દની સિદ્ધિ મેળવી શકીએ હવે તો વિદ્વાનોને અચિન્ત્ય
અનન્તવાળા આનન્દની સિદ્ધિનું દ્વાર આપનું સુલુગાન જ છે એમ
અનન્દને આપના સુલુગાનમાં અમે પણ ઉત્સુક બન્યા છીએ ૩૨

ધૃતિ શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરપદાલકૃતશ્રીવિજયલાવણ્યસૂરીશ્વર

શિષ્યરત્નપન્થાસદક્ષવિજયગણ્ણિશિષ્યરત્નપન્થાસ

સુશીલવિજયગણ્ણિના કિરણાવનીમવલાભ્ય

દર્શિત નથમદ્વાત્રિશકાલાવાર્થ ॥

સ્વગ-

નેમુલાઈની વાડી
ગોપીપુરા મુરત

તા ૧૫-૮-૫૨ }
વિ ૨ - - - - - ના શ્રાવણ }
૫

સ્વં સુરિસમ્રાટના પદ્મકંઠર વ્યાક લખાવરપતિ કવિરત્ન શાસ્ત્રવિશાર મીવિન્યલાવણ્ય સ્વલિ મહારાજે રચેલી છે કાંઠિન સોગ પેઝી કારમ ૨૭ પાકુ બાઠ-૧૧ અને જોકેટ સહિત છે

[૫] સિદ્ધહેમશાનુગામનલપુવૃષ્ટિ [છહસારી]—૧-૨ ભાગ આના કર્તા કવિકાવ સમ લાવાન શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રસુલિ મ છે સપા ક પૂજ્ય પચાસપ્રવર કીદક્ષવિન્યલ્ય શિવરે આ ગ્રંથ ને તેર પદિશિષોથી અલકૃત કર્યો છે કાંઠિન સોગ પેઝી સાંજ કારમ ૪૨ જોકેટ સહિત પાકુ બાઠ ૧૧ અને સુદર છપાઈ મૂલ્ય ૮-૦-૦

[૬] દ્વાવિશિવા દ્વાવિશિવા [પ્રચનદ્વાવિશિવા]—આ ગ્રંથના પ્રવેશ વિક્રમનુપ પ્રતિબોધક તારિકશિરોમલ્લિ શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર સૂરીચરણ મં છે પ્રભુ મહાવીરસ્વામી લગવની સુ ર ભાવચઢી દર્શનપ્રધાન અનુપમ ભગીશ શ્લોક પ્રમાણવાળી રતુનિઓ છે વિવમાન એકવીશ પૈકી આ પ્રથમ દ્વાવિશિકા છે આની પર સ્વં સુરિસમ્રાટના પદપ્રવાક અનુપમ વ્યાખ્યાનસુધાર્વા શાસ્ત્રપ્રભાવક ભટ્ટારકાચાવ શ્રીવિન્યલાવ ય સૂરીચરણ મ ની રચેલી 'કિરણાવતી' નામની અનિનવ સુદર ટીકા છે સપા ક પચાસ શ્રીસુશીલવિન્યલ્ય ગણિએ બાદગ્વોના બોધાર્યે ભાવાય પણ આપેત છે કાંઠિન સોગ પેઝી કારમ-૩ નિર્ણયસાગર પ્રેસમા સા ઠ કાગળમા છપાવેત છે મૂલ્ય ૧-૦-૦

પ્રેસમા છપાતા ગ્રંથો—

૧ 'સિદ્ધહેમશાનુગામન' બૃહજ્યાસાહિસહિત	ભાગ ૨
૨ 'તિવકમજરી' ટિપ્પણક તથા પરાગસહિત	,
૩ 'નયોપદેશ' નયામૃતરઙ્ગિણી અને તરણિસહિત	, ,
૪ 'અનેકાન્તગ્રંથસ્થા' તત્ત્વબોધિનીટીકાસહિત	, ,
૫ 'ગામ્નાતાર્તાસમુચ્ચય' સ્યાદાત્વાટિકાસહિત	, ૧
૬ 'કાવ્યાનુશાસન' અક્ષરચૂડામલ્લિ અને પ્રકાશસહિત	, ૧
૭ 'દ્વાવિશિવા' કિરણાવતીટીકાસહિત	૨

તાજેતરમાં પ્રકાશિત થયેલા
અનુપમ ગ્રંથરત્નો

[૧] 'શ્રામિદ્વહેમશબ્દાનુશાસન' (પ્રથમો વિભાગ) - આ ગ્રંથના કર્તા કલિકાલ સંવત્ ૧૧૨૬ હેમચન્દ્રસૂરિ મહારાજ છે. આમાં અપાયેલ પૃથ્ઠવૃત્તિ અને પૃથ્ઠવ્યાસના પણ પ્રયોગો તેઓ શ્રીમાન છે. લઘુચામના રચયિતા મનીષી કનકપ્રજ્ઞ સૂરિછ છે અને અનુર્ણિકાર આ ગ્રંથરત્નો સંપાદક સ્વ સુરિસમ્રાટના પૃથ્ઠવ્યાસ સ્વાક્રમણવાચરપતિ કવિરત્ન શાસ્ત્રવિશાર શ્રીવિજયનાથજીસૂરિછ મ છે સ્વોપદ વિગાનુશાસન શબ્દાનુક્રમણિકાસિત પ્રથમાધ્યાય પૃથ્ઠ સદીક ક્યામયમહાકાવ્ય અને વિશ પ્રસ્તાવનાથી અન ત આ ગ્રંથ અધ્યાવરિ પ્રકાશિત થયેલા આકરણ યથોર્થા શિરોમણિ છે કાઉન આડ પેઝી સા ક શરમ ૬૫, પાકુ બાર્થ ડિંગ નિલ્લરસાગર પ્રેસમાં છપાયેલ અને હેમચ સુરિ મ ના ભાવવાહી ચિત્રથી સુશોભિત સુદર એક્ટ મૂલ્ય ૧૫-૦-૦

[૨] 'નિલ્લરસાગર' (પ્રથમો વિભાગ) - આ ગ્રંથ સાહિત્ય-સહિર્મા કા મ્બરી કરતા પણ ચીરાતો પરમાહુત મટાકવિ શ્રીધનપાન પકિતનો રચેલો છે આમાં કુર્મચ રમણ ઠિપા પૂલતવગમ્બીય વિશુધશિરોમણિ શ્રીશા ત્યાચાચ મ નું આપેલ છે અને આ ગ્રંથને સ્વ સુરિસમ્રાટના પૃથ્ઠવ્યાસ સ્વાક્રમણવાચરપતિ કવિરત્ન શાસ્ત્રવિશાર વિવિધગ્રંથપ્રયોગ શ્રીવિજયનાથજીસૂરિછ મ ની રચેલી પદા નામની મનોહર વૃત્તિથી અનુ કરવામાં આવેલ છે તદ્દપરાંત સસ્ત્રુતમાં તથા સુલ્લરાવીમાં સ્મિત ક્યાસાર અને કુલ સતીમાં તથા સસ્ત્રુતમાં વિશ પ્રસ્તાવના પણ આમાં અપાયેલી છે કાઉન આડ પેઝી સાધક શરમ-૨૫ નિલ્લરસાગર પ્રેસમાં છપાયેલ છે

[૩] 'નયોપદેશ' (પ્રથમો વિભાગ) - આનિક વિષયને લગતા છેલ્લી કોળીના વિચારોથી અને વિવિધ પ્રકારના વાદોથી ભરપૂર શાસનપ્રવાચક જૈન દર્શનનો આ મહાન ગ્રંથ છે સ્વોપદેશનરામૃતતંત્રીની આધ્યાયુક્ત આના કર્તા આચવિશારદ આચાર્ય મહામહો પાંચાચ શ્રીધરોચિજીછ મલિવ છે તેનાપર સ્વ સુરિસમ્રાટના પૃથ્ઠવ્યાસક ચાકરણ વાચરપતિ શાસ્ત્રવિશારદ કવિરત્ન શ્રીવિજયનાથજીસૂરિછ મ છે નચરૂપી અમૃતરી ભરેલ વિશાન નીનું અવગાહન કરવામાટે જોકાસમાન 'તગરિલ્લુતરણિ નામની સુ ર ઠીકા રચેલી છે કાઉન આડ પેઝી સા ડિંગ શ મ-૨૭ ભોરસાગર સુ ર કામળ પાકુ બાર્થ ડિંગ એક્ટ સહિત મહોદય રી ઠી પ્રેસમાં છપાયેલ છે મૂલ્ય ૬-૦-૦

[૪] ગા [અપરનામ નેનલકોપરિમાર્ગ] પ્રથમો ભાગ - જૈનના નના મૂળા ૧૫૦૦ છે આચાર્યાર્થ સુ નત્વ

(૪૮)

[૧]

કવિકાલ્પસર્વજ્ઞ શ્રીદેવચન્દ્રસૂરિમહારાજ જેવા સમર્થ સાક્ષરવરે પણ પોતાની 'અયોગવ્યવચ્છેદદાનિશિકા મા દાર્શનિક શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરજી મં ની રચેની સ્તુતિઓની મહત્તા ખુબ જ વર્ણવી છે જુઓ—

જ સિદ્ધસેનસ્તુતયો મહાયા અશિક્ષિતાલાપકલા જ ચૈવા ।

અર્થાત્—સિદ્ધસેન સૂરિવરની રચેની મટાન્ અર્ધવાળી સ્તુતિઓ ક્યા ને અશિક્ષિત મનુષ્યના આલાપ જેવી મારી આ રચના ક્યા ?

[૨]

સિદ્ધહૈમશબ્દાનુશામનમા વલ્લટ્ટેડનૂપેન [૨ ૨, ૩૧] એ સૂત્રના ઉદાહરણમા શ્રીદેવચન્દ્રસૂરિમહારાજએ પણ 'બનુ સિદ્ધસેન કવય એ પ્રયોગદ્વારા શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરજી મં ને સર્વોત્કૃષ્ટ કવિ તરીકે સ્વીકારેલ છે

[૩]

ન્યાયવિશારત્ ન્યાયાચાર્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રીચશોવિજયગણિમહારાજ પણ આડ પ્રભાવકની સંજ્ઞાયામા કવિપ્રભાવક તરીકે શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરજી મં ને જણાવે છે જુઓ—

કાવ્ય સુધારસ મધુર અર્થે ભર્યા ધર્મ હેતુ કરે જેહ સિદ્ધમેન પરે રાજ રીઝવે અકૃમવર કવિ તેહ ધનં (૭)

